

Doç. Dr.

Erhan ALPASLAN

Corresponding Author

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7251-6733>Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü
ealpaslan@ksu.edu.trYüksek Lisans Öğrencisi
Hilal KOCAOĞLANORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5569-9475>Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı
hilalkocaoglan27@gmail.comBaşvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted
Eser Geçmişi / Article Past: 15/02/2022 18/03/2022

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1074128>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Atatürk'ün Vefatının Gaziantep ve Maraş Kamuoyundaki Yansımaları

The Impact of Ataturk's Death on the Public Opinion in Gaziantep and Maraş

Öz

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selanik'te doğmuş ve 10 Kasım 1938 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini kapayarak ebediyete intikal etmiştir. Türk Milleti, devletin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Atatürk'ün vefat haberini ülke çapında büyük bir üzüntü ile yaşamıştır. Halk, Ulu Önderini ve kahramanca çarpışan gazisini kaybetmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Türk Kurtuluş Mücadelesinin daha ilk günlerinden beri İngiliz ve Fransız işgalleri altında kalan Antep ve Maraş'ı hiçbir zaman yalnız bırakmamış, her fırsatta bu bölgedeki işgallerin haksız olduğunu ulusal ve dünya kamuoyuna aktarmaya çalışmış, bölge halkının işgallere karşı önce protesto ve mitinglerle tepki göstermesini istemiş ardından işgallere karşı halkın her türlü vasıtaya başvurarak bilfiil kendilerini müdafaa etmelerini istemiştir.

Yüce Halaskarın vefatı tüm yurdu derinden etkilerken, Millî Mücadelenin en önemli cephelerinden biri olan Güney Cephesi'nde düşmana karşı kahramanca çarpışan ve Atatürk'e karşı vefa borcu olan Gaziantep ve Maraş halkını da yasa boğmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat haberinin alınmasıyla birlikte Gaziantep ve Maraş'ta Atatürk için bir merasim töreni hazırlanmıştır. Bu büyük yası en iyi yansıtan kaynaklardan biri de dönemin gazetelerdir. Ulusal basında Atatürk'ün vefatı ile ilgili geniş çapta haberler yer alırken aynı

ATIF: ALPASLAN Erhan, KOCAOĞLAN Hilal, "Atatürk'ün Vefatının Gaziantep ve Maraş Kamuoyundaki Yansımaları", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8/1 (Mart 2022), s. (216-247)

CITE: ALPASLAN Erhan, KOCAOĞLAN Hilal, "The Impact of Ataturk's Death on the Public Opinion in Gaziantep and Maraş", *Journal of History and Future*, 8/1 (March 2022), pp. (216-247)

şekilde yerel basında da söz konusu vefat ile ilgili gazetelerde haberler yayınlanmıştır. Bu çalışmanın amacı Atatürk'ün vefatının Gaziantep ve Maraş kamuoyundaki yansımalarını, dönemin yerel basını ve diğer kaynakların ışığında ele alarak ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk'ün vefatı, Gaziantep, Maraş.

Abstract

The founder of the Turkish Republic State, the Great Leader Mustafa Kemal Ataturk, was born in Thessaloniki in 1881 and was taken to eternal life on November 10, 1938 at Dolmabahçe Palace. The Turkish nation has experienced great sadness throughout the country, hearing the news of the death of Atatürk, the founder of the state and the first President of the state. The people have lost their great leader and his heroic fighting veteran. Gazi Mustafa Kemal Ataturk has never left Antep and Maras alone, who have been under British and French occupation since the early days of the Turkish Liberation struggle, and has tried to pass on to national and world public that the occupations in this region that were unfair at every opportunity. He wanted the people of the region to react first with protests and demonstrations against the occupation, and then he asked the people to defend themselves, using all means against the occupation.

While the passing of the Great Savior deeply affected the entire nation, Gaziantep and Maras, who fought heroically against the enemies in the South Front, one of the most important fronts of the national struggle, and owed to Ataturk, went into mourn, too. A ceremony was prepared for Atatürk in Gaziantep and Maras after the news of Mustafa Kemal Ataturk's death. One of the sources that best reflect this great mourning is the newspapers of the period. The national press has a wide range of news about the death of Atatürk, while local media have also published news about the death in the newspapers. The aim of this study is to reveal the reflections of Atatürk's death in Gaziantep and Maraş public opinion, in the light of the local press of the period and other sources.

Keywords: Atatürk's death, Gaziantep, Maras.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk 10 Kasım 1938 tarihinde ebediyete intikal etmiştir. Bu durum Türk halkında büyük bir üzüntüye sebep olmuştur. Atatürk'ün 21 Kasım 1938 tarihinde Ankara'da yapılan resmi cenaze töreni ile birlikte tüm yurttaki aynı anda törenler yapılmıştır. Türk milleti, kurtarıcısını, devletin kurucusunu, inkılapçı liderini gözyaşları içinde son yolculuğuna uğurlamıştır.

Yapılan çalışmada Atatürk'ün hastalığı ve vefatı ile ilgili bilgiler verilmiş ve kamuoyuna bu üzücü olayın nasıl yansıdığı açıklanmıştır. Ülke toprakları içerisinde derin bir üzüntüye sebebiyet veren Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının, çalışmanın kapsamı olan Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta nasıl karşılandığı, tarih boyunca ortak kültüre sahip bu iki şehrin, Gazi'nin ardından ortak ızdırıp yaşandığı teması vurgulanmıştır. Bu ortak

ızdırıp anlatılırken dönemin yerel gazetelerinden yararlanılarak konunun ele alınması amaçlanmıştır.

1. Atatürk'ün Hastalığı ve Vefatı

Mustafa Kemal, daha eğitim aldığı yıllarda Osmanlı Devleti'nin sancılı dönemlerinin etkisini hissetmiştir. Özellikle askeri eğitime yönelmesi sonucunda Osmanlı Devleti'nin zor durumunda olduğunun farkına varmıştır.¹

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkınca, Türk toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlamıştır. Askeri bir dehaya sahip olan Mustafa Kemal Atatürk² şüphesiz ki bu niteliklerinin bir sonucu olarak yenilmiş ve silahları elinden alınmış bir orduyu zafere ulaştırmıştır.³ Osmanlı Devleti'nden kalan bir enkazın üzerine yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur.⁴ Mustafa Kemal Paşa vatana, millete büyük hizmetler vermiş⁵, başlatmış olduğu Milli Mücadele Hareketini başarı ile tamamlayarak, kurduğu yeni devletle taçlandırmıştır.⁶ Ayrıca askeri ve siyasi başarılarının yanında sosyal ve kültürel alanda da inkılaplar gerçekleştirmiştir.⁷ Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetler seviyesine yükseltmek için uğraşan büyük bir devrimci olmuştur.⁸

Göstemiş olduğu mücadeleler sırasında, savaşlarda pek çok kez yara alan Mustafa Kemal Paşa Trablusgarp Muharebesi sırasında gözlerinden rahatsızlık geçirmiş, at tepmesi sebebi ile yara almış ve sağ koluna kurşun isabet etmiştir.⁹ Çanakkale Conkbayırı'nda düşmanın yoğun topçu ateşi altında bir şarapnel parçası sağ göğsüne saplanırken göğsünde taşıdığı saati sayesinde kurtulmuş, Sakarya Savaşı sırasında ise attan düşmesi sebebi ile kaburga kemiği kırılmıştır. Yaşamış olduğu bu travmaların yanında genç yaşlarında böbrek rahatsızlığına yakalanan Mustafa Kemal Paşa'nın bu hastalığı sürekli olarak nüksetmiştir.¹⁰ Atatürk 1937'den önce sıhhati konusunda önemli sayılabilecek büyük rahatsızlıklar yaşamamakla birlikte 1923'te ilk kez kronik spazm geçirmiştir.¹¹ Geçirdiği kalp rahatsızlığının çok çalışmasından kaynaklı yorgunluk sebebi ile olduğu teşhis edilmiştir. Yine doktorların teşhis ettiği dalak büyümesinin yaşadığı sıtma hastalığından başka vatan için vermiş olduğu mücadele ve görevler sırasında aldığı enfeksiyondan kaynaklandığı

-
- 1 Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk'ün Hastalığı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1959, s. 8.
 - 2 Yüksel Yıldırım, "10 Kasım 1938: Büyük Kaybın Urfa İline Yansıması", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt XVIII, Sayı 36, 2018, s.164.
 - 3 Eren Akçiçek, "*Atatürk'ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü*", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2000, s. 1.
 - 4 Mithat Aydın, "Atatürk'ün Son Hastalığı", *Belgi Dergisi*, Sayı 12, 2016, s. 177.
 - 5 Uğur Üçüncü, "Atatürk'ün Cenaze Merasimi Sırasında Türkiye'de Yapılan Matem Törenleri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt XII, Yaz 2013, Sayı 1, s. 80.
 - 6 Burak Şimşek, "*Tek Parti Döneminde 10 Kasımlar (1938-1950)*", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007, s. 4.
 - 7 Üçüncü, "Atatürk'ün Cenaze Merasimi", s. 80.
 - 8 İbrahim Çakır, "*Atatürk'ün Ölümünün Türk Basınındaki Yankıları*", Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2007, s. 1.
 - 9 Hakan Uzun, "Liderine Ağlayan Bir Ulus: Atatürk'ün Ankara'daki Cenaze Töreni", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 43, 2009, s. 532.
 - 10 Akçiçek, "*Atatürk'ün Sağlığı*", s. 131-152.
 - 11 Bilal Şimşir, *Atatürk'ün Hastalığı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s.1-5.

belirtilmiştir.¹² 1927’de Nutuk’u hazırladığı sırada çok fazla sigara tüketimine bağlı olduğu düşünülen anjin rahatsızlığına yakalanmıştır.¹³

Kendisini milletine, vatanına adayan Mustafa Kemal Paşa’nın memleket meselelerine kafa yorması; savaşlarla, mücadelelerle geçen ömründe sağlığının bozulmasına sebep olmuş ve vücudu ciddi tepkiler vermeye başlamıştır.¹⁴ Mustafa Kemal’in 1937’de yaşadığı bazı sağlık problemleri doktorları tarafından ilk aşamada yapılan araştırmalarda henüz ne tür bir rahatsızlık olduğu konusunda netlik kazanamamıştır.¹⁵ 1937 yılının sonlarına doğru giderek belirginleşen hastalığı sebebi ile Mustafa Kemal Paşa’nın genel durumu sürekli olarak halsiz ve yorgun seyretmiştir.¹⁶ Atatürk’ün artan şikâyeti ve ağrıları, o dönemde yanında bulunan Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak’ın hatıralarında; bilhassa yorgunluk ve halsizlik belirtilerinin giderek arttığı, gündün güne zayıflamaya başladığı, sık sık yüksek ateşlenmenin olduğu ve ara ara burun kanamaları yaşadığı şeklinde belirtilmiştir.¹⁷ İştahı oldukça azalan, rengi solan, idrarından kan gelen ve kaşıntı şikâyeti de başlayan¹⁸ Mustafa Kemal Paşa’nın Dolmabahçe Sarayı’nda 1937 yılında Türk Tarih Kurumu Kongresi’nin toplandığı günlerde evine çok yakın bulunan (100-150 metre) sarayın giriş salonuna dahi özel aracı ile gidip geldiği görülmüştür.¹⁹ Basamakları fazla olmayan merdivenleri çıkmakta güçlük çektiğinden dolayı Çankaya Köşkü ve Dolmabahçe Sarayı’na asansör yaptırılmıştır.²⁰

Bu süreçte ilaç tedavisi gören Atatürk, ciddi sağlık sorunlarına rağmen memleket meselelerini bir an dahi aksatmayarak çalışmalarına devam etmiştir. Hatay’da yaşanan sorunların yoğunluk kazandığı günlerde²¹ *“milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, Büyük... Milli davamız dediği”* sorun için ömrünün son yılını bu konuda çözüm arayışları içerisinde geçirmesi sağlığını tamamen yitirmesine neden olmuştur.²²

Atatürk’ün burun kanamalarının artarak devam etmesi, kasıktan dizlerine doğru bacak iç kısımlarında şiddetle devam eden kaşıntısı kullandığı ilaçların bir sonuç vermediğini göstermiştir. Kaşıntının cilt rahatsızlığından kaynaklandığını düşünerek²³ kaplıca suyunda şifa aramış ve tedavi için 21 Ocak 1938 tarihinde Yalova Termal Oteline gitmiştir.²⁴ Atatürk’ün rahatsızlığıyla ilgili ilk teşhis, kaplıca doktoru olan Nihat Reşad Belger

12 Akçiçek, *“Atatürk’ün Sağlığı”*, s. 131-152.

13 Şimşir, *Atatürk’ün Hastalığı*, s. 1-5.

14 Çakır, *“Atatürk’ün Ölümünün”*, 2; Şimşek, *“Tek Parti”*, s. 4.

15 Ünaydın, *Atatürk’ün Hastalığı*, 8-9.

16 Tahir Kodal, *“Atatürk’ün Ölümü ve Denizli Kamuoyu”*, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 5, 1999, s.18.

17 Hasan Rıza Soyak, *Atatürk’ten Hatıralar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019, s. 684-692.

18 Akçiçek, *“Atatürk’ün Sağlığı”*, s. 175.

19 Aydın, *“Atatürk’ün Son Hastalığı”*, s. 177-178.

20 Yunus Emre Tekinsoy, *“Atatürk’ün Vefatı Nedeniyle Tokat, Turhal ve Zile’de Yapılan Merasimler”*, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, 2014, s. 172.

21 Ebru Güher, *“Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Vefatının Kamuoyuna Yansımaları”*, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, 2018, s. 97.

22 Mithat Aydın ve Cengiz Akseki, *“Türk Ulusal Basınına Göre 1938’de Hatay ve Atatürk’ün Ölümünün Hatay’daki Yansıması”*, *Belgi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 15, 2018, s. 656-657.

23 Aydın, *“Atatürk’ün Son Hastalığı”*, s. 179.

24 Akçiçek, *“Atatürk’ün Sağlığı”*, s. 179-180.

tarafından konulmuştur. Doktor Nihat Reşad Belger yaptığı tetkikler sonucunda teşhisini burada netleştirmiştir. Atatürk'ün sağlık durumunun netleşmesini Belger şu sözlerle ifade etmiştir; “Atatürk kaşıntısı için geldiği Yalova’da geceyi termal oteldeki apartmanında geçirdi. Ertesi sabah otelde kendisine özel olarak yaptırılan banyo dairesine girmiş ve sonra beni çağırmıştır yanına. Şikâyetlerini bana bildirdi. Kaşıntısına çare bulmamı istiyordu. Dedim ki; müsaade buyursanız önce zat-ı devletlinizi bir muayene edeyim. Peki, iyi dedi. Yaptığım tetkikler sonucunda vücudunda egzama, ürtiker, erytheme gibi belirtiler bulmadı. Atatürk'ün yaşayış tarzını göz önünde bulundurduğum için bacaklardan sonra karnını ve bilhassa karaciğerini muayeneye koyuldum. Ve derhal gördüm ki Atatürk'ün karaciğeri üç parmak kadar büyümüş ve sertleşmiştir. Muayene bitti dedim, Atatürk: doktor kaşıntının sebebinin buldunuz mu dedi evet efendim dedim. Bu kaşıntının yemek ve bilhassa içmekle ilgili olduğunu arz ettim. Buna emin misiniz diye sordu. Efendim kanaatim o kadar kat'idir ki bu teşhisimin isabetinde şüphenin gölgesi bile yoktur dedim. Karaciğeriniz büyümüş ve sertleşmiştir. İşte bu sebeple kaşıntınızın nedeni budur.”²⁵ Atatürk'ün şahsi doktoru olan Neşet Ömer İrdelp Yalova'ya davet edilerek Atatürk'ü muayenesinden sonra Belger'in teşhisini onaylamıştır.²⁶ Atatürk'ün siroza yakalandığı ve tedavisine bir yıl kadar geç kalındığı tespit edilmiştir.²⁷

Yalova'da geçirdiği on iki günlük süre içerisinde hastalığın seyrinde yaşanan olumlu gelişmeler sonucu Atatürk'ün kaşıntısı da oldukça hafiflemiştir. Bununla birlikte en az üç haftalık olan tedavi sürecine uymayarak devlet işleri sebebi ile önce Bursa'ya, ardından İstanbul'a hareket etmesi yolculuk esnasında zatürreye yakalanmasına neden olmuştur. Şiddetli öksürük, nefes almakta güçlük, göğsünde ağrı sebebi ile doktorları tarafından tedavi edilmiş ancak yaşadığı ciddi sağlık sorununa rağmen rahatsızlığını atlatmadan Ankara'ya gelen Yugoslavya Başbakanı Stodinoviç ile görüşmek üzere Ankara'ya gitmiştir. Ankara'da iken Celal Bayar Atatürk'e Alman ve Fransız doktor getirterek tedavi olmasını teklif etmiş ancak²⁸ Atatürk, ortada Hatay meselesi varken hastalığının dış ülkelerde duyulmasını da uygun görmeyerek²⁹ Tıp Kongresindeki Türk doktorlar tarafından muayene olmak istemiştir. Atatürk'ün, muayene sonucunda verilen tedaviyi tam olarak uygulamaması sonucunda Celal Bayar tarafından yabancı doktorun daha katı kurallar çerçevesinde tedavi gerçekleştirebileceği düşünülerek³⁰ Fransız Prof. Dr. Fiessinger Ankara'ya davet edilmiştir. Fiessinger, yapmış olduğu muayene sonucunda Atatürk'e bir buçuk ay istirahat raporu vermiştir.³¹

Atatürk'ün hastalığı konusunda duyumların yanı sıra basında yer alan haberlerin artması üzerine hükümet tarafından durumun gizlenmesine gerek kalacak bir durumun kalmadığı kanısına varılmıştır. Başta yabancı diplomatlara olmak üzere Türk kamuoyuna

25 Ünaydın, *Atatürk'ün Hastalığı*, s. 10-11.

26 Akçiçek, “*Atatürk'ün Sağlığı*”, s. 179-180.

27 Nebahat Oran Arslan, “Bir Liderin Ölümü: Kars Gazetelerinde 10 Kasımlar (1938-1960)”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 48.

28 Aydın, “*Atatürk'ün Son Hastalığı*”, s. 179-180.

29 Akçiçek, “*Atatürk'ün Sağlığı*”, s. 187.

30 Aydın, “*Atatürk'ün Son Hastalığı*”, s. 179-180.

31 Yıldırım, “10 Kasım 1938”, s. 164.

da bir açıklama yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Anadolu Ajansı 30 Mart 1938’de şu haberi yayınlamıştır; “*Türkiye Reisicumhuru Atatürk, geçen Ocak ve Şubat aylarındaki Yalova, Bursa ve İstanbul seyahatlerinde kuvvetli bir grip geçirmişlerdir; Ankara’ya avdetleri grip nüksettiğinden konsültasyon için Fransa’dan Prof. Fiessinger davet edildi. Prof. Fiessinger, tetkik ve muayene neticesinde, Atatürk’ün sıhhatinde ehemmiyete şayan bir vaziyet olmadığını tespit etmiş ve kendilerine bir buçuk ay kadar istirahat tavsiyesini kâfi görerek avdet etmiştir.*”³²

Atatürk, doktorların istirahat vermesine rağmen Hatay’ın vatan topraklarına katılmasını çok isteyerek Hatay sorunu dâhilinde Güney gezisi için³³ Mersin ve Adana illerine düzenlediği bir seyahate çıkmıştır. Uzun yolculuğun ve aynı zamanda hava sıcaklığının fazla olması sebebiyle hastalığı iyice ilerleyen Atatürk, İstanbul’a dönüşünün akabinde doktorları tarafından Savarona yatında dinlenmeye ve tedaviye alınmıştır.³⁴ Ancak bu süreçte siroz hastalığının ikinci safhası başlamıştır. Yapılan tedavilere rağmen sonuç alınamaması ve durumun daha da kötüye gitmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa’nın Savarona’daki tedavisi sonlandırılarak Dolmabahçe Sarayı’na getirilmiştir.³⁵ Atatürk’ün buradaki tedavisi için uzman doktorlar görevlendirilmiştir. 1938 yazı itibari ile Atatürk’ün hastalığı halk arasında duyulmuş ve yayılmıştır.

Hastalığına rağmen Dolmabahçe Sarayı’nda devlet işlerini aksatmayan Mustafa Kemal Paşa’nın Ekim ayının son günlerinde sağlık durumu kötüleşmiştir.³⁶ Almanya ve Avusturya’dan getirilen doktorlar da hastalığın tedavisinde bir çözüme ulaşamamış, Ata’nın hastalığı nedeni ile karnında biriken suyun alınması gerekmiştir. Atatürk bu işlem öncesinde³⁷ 5 Eylül 1938’de vasiyetnamesini imzalamıştır.³⁸ 7 Eylül’de ilk defa karnından su alma işlemi gerçekleştirilmiş, iki gün rahatlayan Atatürk’ün karnı tekrar su toplamıştır. 22 Eylül’de yeniden su alma işlemi yapılmış ancak hastalığın seyri olumsuz ilerlemiştir. Atatürk bu süreçte 16 Ekim’de geçirmiş olduğu ilk koma olan ve 3 gün süren komaya kadar ülke sorunları ile ilgilenerak makamlarla ve kişilerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. İlk komayı atlattıktan sonra Cumhuriyet’in 15.yıl dönümü sebebi ile Ankara’ya gitmek istemiş ancak doktorları tarafından uygun görülmemeye izin verilmemiştir. İlerleyen günlerde karnının yeniden su toplaması sonucunda yaşadığı kalp sıkışmasını nefes darlığı takip etmiştir.³⁹ Cumhuriyet’in 15. yıl kutlamaları da 1938 yılı için eskilere nazaran buruk bir kutlama şeklinde geçmiştir. Çünkü Atatürk’ün rahatsızlığının 18 Ekim’den itibaren yerel ve ulusal basında yer almasıyla halk her gün Kahraman Atasını kaybetme korkusuyla uyanmıştır.⁴⁰

32 Şimşir, *Atatürk’ün Hastalığı*, s. 17-18.

33 Çakır, “*Atatürk’ün Ölümünün*”, s. 62.

34 Şimşir, *Atatürk’ün Hastalığı*, s. 83-85.

35 Kodal, “*Atatürk’ün Ölümü*”, s. 18.

36 Üçüncü, “*Atatürk’ün Cenaze*”, s. 80.

37 Kodal, “*Atatürk’ün Ölümü*”, s. 18.

38 Oran Arslan, “*Bir Liderin Ölümü*”, s. 48.

39 Aydın, “*Atatürk’ün Son Hastalığı*”, s. 187-193.

40 Akşam Gazetesi, 19 Ekim 1938.

Durumun kötüye gitmesi ile 7 Kasım günü Atatürk'ün karnından son kez su alma işlemi yapılmıştır. Aradan yaklaşık 7-8 saat geçtikten sonra komaya girmiş, 8 Kasım günü gözlerini açmış,⁴¹ başucunda bekleyen Dr. İrdelp'e bakarak "aleykümesselam" dedikten sonra kendine gelememiştir.⁴² Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde saat 09.05'te ebediyete intikal etmiştir.⁴³

Mustafa Kemal'in vefatından önceki son dakikaları hakkında Hasan Rıza Soyak şunları belirtmiştir; "göğsü durmadan inip çıkıyordu ve odada bütün sarayda tam bir sükûnet vardı. Hıçkırık sesleri duyuluyordu. Saat tam 9'u 5 geçe birdenbire gözleri açıldı. Bir an sert bir hareketle başını sağa çevirdi. İlahi bir aşk ile bağlandığı ve inandığı aziz Milleti'ni son defa askerce selamladı. Birkaç saniye sonra da o azametli varlık ölümsüz hayatına kavuştu."⁴⁴

Atatürk'ün hastalığı esnasında tedavisi için görevlendirilen hekimler arasında; Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Mim Kemal Öke, Prof. Dr. Nihat Reşat Belger, Prof. Dr. Âkil Muhtar Özden, Prof. Dr. Hayrullah Diker, Prof. Dr. Süreyya Hidayet Serter, Dr. Abravaya Marmaralı, Dr. Mehmet Kâmil Berk yer almıştır.⁴⁵ Bu doktorlardan oluşan kurulun hazırlamış olduğu rapor: "Reisicumhur Atatürk'ün umumî hallerindeki vehamet dün gece 24'te neşredilen tebliğden sonra her an artarak bugün, 10 İkinci Teşrin (Kasım) 1938 Perşembe sabahı saat dokuzu beş geçe büyük şefimiz derin koma içinde terk-i hayat etmişlerdir" şeklinde bildirilmiştir.⁴⁶

10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölümü bir hükümet tebliği olarak Başvekil emri ile Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya imzasıyla içişleri Bakanlığı tarafından kamuoyuna duyurulmuş ve tebliğ de Atatürk'ün ölümünden duyulan üzüntü ifade edilerek devletin ve özellikle bilhassacumhuriyetinsürekliliğiyle ilgili endişe duyulmaması gerektiğinedikkat çekilmiştir.⁴⁷ 1938'in 10 Kasım sabahında Atatürk'ün vefatından ilk olarak İstanbul'da yaşayan Türk milleti Dolmabahçe Sarayındaki Cumhurbaşkanlığı forsunun yarıya indirilmesiyle haberdar olmuş ve halk arasında bu haber büyük bir üzüntü gözyaşları sel içerisinde karşılanmıştır.⁴⁸ Atatürk'ün ölüm haberi yalnızca İstanbul'da değil tüm yurttan tarifsiz bir üzüntü ile karşılanmıştır. Bayraklar yarıya kadar indirilmiş, eğlence yerleri kapatılmış, yurdun her bölgesinden TBMM'ye, Başbakanlığa, Hükümet'e taziye mektupları çekilirken yurdu gençlere emanet eden Atatürk'ün vefatı haberi üzerine gençler matem mitingleri düzenleyerek Atatürk'ün eserlerinin korunacağına dair yeminler etmişlerdir.⁴⁹ Sinema, tiyatro ve bütün eğlence yerleri ile içkili lokantalar, mağazalar, dükkânlar kapatılarak milli

41 Şimşek, "Tek Parti", s. 4.

42 Çakır, "Atatürk'ün Ölümünün", s. 77.

43 Melih Tinal, "Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri ve Vefatının İzmir'deki Yankıları", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt VII, Sayı 16, 2008, s. 25-26.

44 Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, s. 699.

45 Utkan Kocatürk, "Atatürk'ün Son Günleri ve Ölümü Hakkında Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in Notları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 1985, s. 543.

46 Tinal, "Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri", s. 26.

47 Uzun, "Liderine Ağlayan Bir Ulus", s. 533.

48 Ulus Gazetesi, 11 Kasım 1938.

49 Cumhuriyet Gazetesi, 13 Kasım 1938.

yas ilan edilmiştir.⁵⁰

Atatürk'ün vefatı üzerine doktorları Atatürk'ün yüzünün ve sağ elinin kopyalarını alırken, otopsiye hiçbir şekilde ihtiyaç duymayarak 11 Kasım'da defnedilinceye kadar na'sının bozulmaması için tahnit edilmiştir.⁵¹ Atatürk'ün naaşının nereye defnedileceği konusu gündeme gelmiş ve başlangıçta net bir karar olmamakla birlikte Atatürk'ün bu konuda bir vasiyetinin olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında Atatürk'ün naaşının Çankaya Köşkü yanında, Ankara Kalesi'nin ortasına denk gelebilecek, meclis eski binasının bahçesinde ya da orman çiftliğinde inşa edilmesine dair farklı fikirler ortaya çıkmıştır.⁵² Atatürk'ün cenaze merasiminde nasıl bir yol izlenileceğine dair program TBMM'de yapılan görüşmeler sonucunda bir karara varılmıştır.⁵³

Atatürk'ün cenaze namazı 19 Kasım'da kılınmış, ancak Milli Müdafaa Vekili Kazım Özalp'in yayınladığı genelge ile Atatürk için 21 Kasım 1938'de resmi cenaze töreni yapılacağı bildirilmiştir.⁵⁴ Atatürk'ün naaşı katafalka konularak, Dolmabahçe Sarayı'nda 16-18 Kasım tarihlerinde Türk halkının Atatürk'ü son kez görüp saygı ve şükranlarını sunması için ziyarete açılmıştır. 19 Kasım 1938 günü Sarayburnu rıhtımından Yavuz zırhlısına nakledilen Atatürk'ün naaşı İstanbul'dan İzmit'e taşınarak denizden yapılan tören programı gerçekleştirilmiştir. İzmit'ten Ankara'ya tren yolu ile 20 Kasım 1938 günü gelen Atatürk'ün Türk Bayrağına sarılı tabutu TBMM önündeki katafalka konularak resmî tören 21 Kasım Pazartesi günü yapılmıştır. Buradaki cenaze töreninden sonra Atatürk'ün naaşı geçici kabri olan Etnografya Müzesi'ne taşınmıştır.⁵⁵ On beş yıl sonra ise naaşı Anıtkabir'deki mezarı olan ebedi mekânına nakledilmiştir.⁵⁶

2. Atatürk'ün Vefatının Gaziantep Kamuoyundaki Yansımaları

Aziz kurtarıcı Atatürk'ün vefatı tüm yurdu derinden etkilerken Gaziantep'i de yasa boğmuştur. Mustafa Kemal Paşa, *"Türküüm diyen her şehir, her kasaba ve en küçük Türk köyü Gaziantep'li kâhramanlık misali olarak alabilirler"*⁵⁷ dediği Gaziantep'li fahri hemşerisiydi. 26 Ocak 1933 tarihinde Gaziantep'e gelen Gazi Mustafa Kemal Paşa; Gaziantep Şehir Meclisi'nin Gaziantep halkının Yüce Halaskara duyduğu sonsuz minnet ve şükranlarını ifade etmek adına almış olduğu karar sonucunda, kendisine teklif edilen Fahri Hemşerilik Beratını memnuniyetle kabul etmişti. Bunun yanında Gaziantep'i bir kat daha şereflendiren durum Mustafa Kemal Paşa'nın nüfus kaydının Gaziantep Bey Mahallesi'nin 41 numaralı hanesine tescil edilmiş olmasıydı. Atatürk'ün; *"Ben Gaziantep'li gözlerinden nasıl öpmem ki onlar yalnız Antep'i değil bütün vatanı kurtardılar"* sözlerine

50 Güher, "Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi", s. 98.

51 Kocatürk, "Atatürk'ün Son Günleri" s. 596-598.

52 Tan Gazetesi, 11 Kasım 1938.

53 Cumhuriyet Gazetesi, 14 Kasım 1938.

54 Tinal, "Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri", s. 26.

55 Figen Atabey, "Atatürk'e Denizden Yapılan Cenaze Töreni", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 28; Sayı 83, 2012, s. 19-24.

56 Oran Arslan, "Bir Liderin Ölümü", s. 49.

57 Hulusi Yetkin, *Gaziantep İçin Söylenenler*, Kitap ve Broşür Yayınları, Gaziantep, 1969, s.15.

mazhar olduđu⁵⁸ Gaziantep'li, 10 Kasım 1938 günü Adaşları olan Gazi'yi kaybetmenin acısı ile derinden sarsılmışlardır.

Dönemin yerel basın organı olan Gaziantep Gazetesi 11 Kasım 1938'de çıkarmış olduğu sayıda, Atatürk'ün vefatını, “*Atamızı, En Büyüğümüzü Kaybettik*” “*Yasların En Büyüğünü Tutuyor, Acıların En Dayanılmazını, en müthişini çekiyoruz*” başlığı ile kamuoyuna duyurmuştur.

Bu başlığın altında “Atatürk” başlıklı Ali Nadi Ünler'in kaleme aldığı Atatürk'ün vefatı ile ilgili yazı yer almıştır: “*Büyük şefimiz, Atamız, En büyüğümüzün ebediyen aramızdan ayrıldığını görmekte duyduğumuz elem ve ıstırap kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük ve derindir. O bizim Atamız, koruyucumuz, kurtarıcımız, hayatımız, ruhumuz, en büyük güvencimizdi. Onu kaybetmekle öksüz, kimsesiz kaldık. Ruhsuz bir beden, cansız bir cesede döndük. Bu müthiş felâketin acısı, ana, baba, evlat acısından daha yakıcı, daha çok kavurucudur.*” ifadeleriyle başlayan yazıda Atatürk'ün Türk ve dünya tarihinde eşi olmayan, insanların üstünde bir insan olduğuna ve onun her çağda tarihin en büyük siması olarak ebediyete taşınacağına değinilerek, bundan sonra yaşamının tek anlamının Atatürk'ün en kıymetli emanetini, Türkiye Cumhuriyeti'ni yaşatmak, ilerletmek ve Ata'nın izinde yürümek olduğuna vurgu yapılmıştır. Yazı, “*Kurtarıcını, en büyük evladını kaybettin, Türk milleti, sen sağ ol*” sözleri ile noktalanmıştır.⁵⁹

Gazetenin ara başlığında Atatürk'ün ölüm raporuna ve Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Hükümet Beyannamesi'ne yer verilmiştir. Hükümet Beyannamesi'nde; müdavi (tedavi eden) ve müşavir (danışman) doktorların son raporunun Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığına değinildikten sonra, “*Bu acı hadise ile Türk vatani Büyük yapıcısını, Türk milleti Ulu Şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti. Milletimize içimiz yanarak tarife sığmayan bu ziyadan dolayı en derin taziyetlerimizi sunarız. Kederimizin tesellisini ancak ve ancak onun büyük eserine bağlılıkta ve aziz vatanımıza hizmette ararız. Şurasını her şeyden evvel beyan etmeliyiz ki ölmez olan onun büyük eseri Cumhuriyet Türkiye'sidir. Hükümetimiz içinde bulunduğumuz bu mühim anda, bugüne kadar olduğu gibi dikkatle vazife başındadır. Müesses olan nizam ve vaziyeti idame hususunda büyük Türk milletinin hükümetle yekvücut olarak teyit ve temin edeceğine şüphe yoktur... Ebedi Türk milleti onun eserini ebediyetle yaşatacaktır. Türk gençliği onun kıymetli vediası olan Türkiye Cumhuriyeti'ni daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir. Atatürk'ü tarihinde ve gönlünde daima yaşatacaktır.*” ifadeleri ile Türk milletine baş sağlığı dilenmiştir.⁶⁰

“Memlekette Matem” başlıklı ara haberde Atatürk'ün vefatı sebebi ile gerek Ankara'da gerek mülhakatında bütün resmi dairelerin, elçiliklerin, konsoloslukların, parti evlerinin ve Halkevlerinin bayraklarını yarıya indirdiği duyurularak, dış devlet temsilcilerinin gönderdikleri taziye mektuplarına ve Abdülhalik Renda'yı ziyaret ederek defteri mahsusayı imzalamalarına değinilmiştir.⁶¹

58 Mehmet Solmaz, *Atatürk Gaziantep'te*, Gaziyurt Matbaası, 2002, s. 92-142.

59 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 529, 1938, s. 1.

60 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 529, 1938, s. 1.

61 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 529, 1938, s. 1.

Gaziantep Gazetesi'nin 18 Kasım 1938 tarihli sayısında Atatürk'ün cenaze töreni, "Büyük Şef'in Cenaze Töreni 21 Kasım'da Ankara'da Yapılacak" başlığı ile duyurulmuştur. Gazetede ara başlık olarak; "Cenaze Törenine İştirak İçin Şehrimizden Bir Heyet Gitti" haberi yer almıştır. Buna göre; Atatürk'ün 21 Kasım Pazartesi günü olan cenaze törenine Gaziantep'i temsilen Ata'ya son görevlerini yerine getirmek üzere Belediye Başkanı Hamdi Kutlar'ın başkanlığında CHP İlyönkurul üyelerinden Eczacı Bay Asaf Erkılıç, Halkı temsilen Nuri Pazarbaşı, yine Parti İlyön Kurul üyesinden Dr. Abdülkadir Göksel, Lise öğretmenlerinden Süreyya, Hüseyin Bayaz, İsmetpaşa ilkokulu öğretmeni Doğan Aytaç, Ankara'ya gitmişlerdir.⁶²

Gazetenin üçüncü sütununda, "İstanbuluların Son Tazim Geçişi" adlı başlıkta, Atatürk'ün Türk Bayrağı'na sarılı bulunan naaşının 16 Kasım'da Dolmabahçe Sarayı'nın merasim salonuna indirildiği, başında yüksek rütbeli subaylar tarafından nöbet tutulduğu ve halkın ziyaretine açılarak İstanbuluların gözyaşları içinde Ata'nın tabutunun önünden geçerek yapmış oldukları ziyaretleri bildirilmiştir. Yine gazetede, "İstanbul'da yapılacak büyük tören" ara başlığındaki yazıda; Atatürk'ün cenazesinin 19 Kasım günü Dolmabahçe Sarayı'ndan top arabasına yüklenerek cenaze alayı ile Sarayburnu'na götürülmesini, Sarayburnu rıhtımı üzerinden Yavuz Amiral gemisine nakledilerek İzmit'e taşınacağını, bu sırada yapılan törene hava filolarının da eşlik edeceğini, buradan da törenle trenle nakledilerek Ankara'ya kadar bütün şehir, kasaba ve köylerde selamlanacağını ve gece meşalelerin yakılacağını yazarak, cenaze alayının teşkiline de yer vermiştir. Atatürk'ün Ankara'da yapılacak cenaze törenine bütün devletlerin birer heyetle katılacağı gazetede yer almıştır.⁶³

18 Kasım 1938 tarihli gazetenin ikinci sayfasında "Atatürk'ün Hayatı" başlıklı yazı yer almıştır. "Ebedi Şef'e Dünya Matbuatı Sahifeler Tahsis Ediyor" ara başlığındaki yazıda; Ata'nın ölümü dolayısı ile bütün dünya matbuatının Atatürk'ü sayfalarına taşıdığı ve yapmış olduğu inkılapları saygı ve takdirle andıklarından bahsedilmiştir. Yine "Gençliğin Teessür ve Heyecanı" ara başlığında; İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin üniversitede 13 Kasım'da yaptıkları toplantıda Atatürk'ün vefatının gençlik üzerinde yarattığı acıyla ilgili nutuklar söylediklerine değinilirken, 14 Kasım'da Taksim Abidesi önünde toplanan on binlerce üniversite öğrencisinin abideye çelenk koyarak Atatürk'e ve onun yüksek eserlerine bağlılıklarını haykırdıkları ve Büyük Şef'in gençliğe emanet ettiği Türkiye Cumhuriyetini koruyacaklarına gözyaşları içinde ant içtiklerine yer verilmiştir.⁶⁴

Gaziantep Gazetesi 18 Kasım'daki sayısında "Şehrimizde Umumi Matem" başlıklı haberinde Atatürk'ün vakitsiz ölümünün yurdun her köşesinde olduğu gibi Gaziantep'te de derin üzüntü ve matem havası yarattığını yazmıştır. Şehirde süratle duyulan acı haber gözyaşları ve hıçkırıklarla karşılanırken okullarda derse üç gün ara verilmiştir. Şehirdeki eğlence yerleri, sinemalar kapatılırken Gaziantep halkı radyoların başında evlerde, kahvelerde Ankara neşriyatını, Atatürk için söylenen mersiyeleri, nutukları, haberleri dinlemiştir.

62 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 1.

63 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 1.

64 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 2.

Yine aynı haberin altında “*Büyük Şef için şehrimizde pazartesi cenaze töreni yapılacaktır*” başlıklı yazıda Atatürk’ün Ankara’da 21 Kasım Pazartesi günü yapılacak cenaze törenine istinaden Türkiye’nin tüm şehir, kasaba ve köylerinde de cenaze törenleri yapılacağı, bununla birlikte Gaziantep’te yapılacak cenaze töreni programının hazırlandığı bildirilmiştir. Buna göre; pazartesi günü şehirde resmi, özel bütün daire ve kurumların, dükkân ve mağazaların kapatılarak saat 11.00’de Halkevi’nde tören yapılacağı yazılmıştır.⁶⁵

Gaziantep Gazetesi’nin 18 Kasım 1938 tarihli sayısının üçüncü sayfasında “Ebedi Şef’e Hasret Ve Dökülen Gözyaşları” başlığı adı altında ilk sütunda Falih Rıfkı Atay’ın Ulus Gazetesi’ndeki “Atatürk’ün ölümünü görmüş olanlar, bir daha kime ağlayacaksınız” adlı yazısı yer alırken altında Atatürk’ün: “*Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır*”, sözüne yer verilmiştir. Diğer sütunlarda ise İbrahim Alaettin Gövsa’nın, N. Artam’ın Ulus Gazetesi’ndeki şiirlerine yer verilirken, gazete Behçet Kemal Çağlar’ın “İzinde...” adlı şiirini sayfalarına taşımıştır.⁶⁶

Büyük Ata’ya

*Koca bir güneşin akşam olmadan
Dağların ardında sönüşü gibi,
Millete can veren, vatan yaratan
Tanrının göklere dönüşü gibi
Ölümün içimde bir yara, Atam
Derdimi kimlere döküp anlatam!
Vatanın bağları güz rengi aldı,
Dün sabah tan yeri bayraktan aldı,
Ne yıldız, ne güneş görmeyen gözüm,
Odamda resmine takılı kaldı.
Sana can verip de ben ölsem Atam
Derdimi kimlere döküp anlatam!
Güneşsiz parlamaz gökte yıldızlar,
Akşamım karanlık, gündüzüm zindan,
Siyah çatki bağlar analar, kızlar
Matem bürünür koskoca vatan*

65 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 2.

66 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 3.

*Onu sen yaratmış, kurmuşsun Atam,
Derdimi kimlere döküp anlatam!
Ölüm bu vatani koydu Atasız,
Hepimiz öksüzüz, günümüz gece,
İsmi andıkça ağlayacağız,
Dilimizde adın ilk ve son hece
Kör olsun sana yaş dökmeyen Atam.
Derdimi kimlere döküp anlatam!
Bağışla yanıldım, hayır ölmedin
Göklerde değilsin, gönüllerdesin,
“Soyumun kalbine göçeyim” dedim,
Gönülden gelecek her zaman sesin
Her zaman ırkıma büyük Baş Atam,
Tanrılaş gönlümde, tanrılaş Atam.*

N. Artam

İzinde...

*Hey dünya bir yeryüzü! Sarsıl, yarıl, çök,
Neysen bugün göster: Delin, boşan, gök,
Kendini yere çal, parçalan tarih.
Ey Timur, Attilâ, Yıldırım, Fatih,
Alpaslan, İskender, Cengiz, Napoleon.
Ey evvelce ölen yüzlerce milyon
Kâfi değil gökten muhayyel tavaf
Kalkın mezarlardan, toplanın saf saf
Doğrulun, gelen bir eşsiz kahraman,
Doğrulun! geliyor en büyük insan...
O baş burcumuzdu, biz tek hisardık;
Onunla kurtulduk, onunla vardık;
Onunla yaşadık, güldük onunla.*

Biz, on yedi milyon, öldük onunla.
Bütün ışıkları götürdü gurup.
Ve birden hepimiz tek adam olup,
Tutabilmek için onun yerini
Daha yükseltmeye baş eserini
Bir anda dirildik on yedi milyon.
Ha Atatürk ha Türk: Yoktur ona son...
Kaç yıldır Türkçeydi Tanrının dili;
İnsana ne İlâh ne de sevgili
Nede ana- baba aratıyordu:
Her an yaratıyor, yaratıyordu,
Birlikti gönüller ona imanda,
O ateş yanardı her damla kanda.
Yolumuzda öncü, ışık, hızı o.
Elimizden tutan babamızı o,
Ana şefkatiyle seven ilk erdi,
Damarlarda kandı, gözlerde ferdi,
Tekti hepimizdi, bizdendi bizdi,
O bizim başımız her şeyimizdi...
Ecel, alçak ecel, ne yüzle kıydı
Fani olmasaydı o da Tanrıydı
Gerçi et kemikti onun da dışı
Amma semalara denkti bakışı
Saçları alevdi, ruhu alevdi;
Bütün dünya onu tanıyıp sevdi
Dünya baştanbaşa ona hayrandı...
O eşi bir daha gelmez insandı,
40,000 yıldan beri aranan sancak...
Ağlar bir babanın ardından, ancak.
Bir iki çocuğu nihayet beş on;
Biz şimdi öksüzüz on yedi milyon
Kadın erkek, yaşlı genç, çoluk çocuk,

Her göz kan içinde, her beniz uçuk;
Hıçkırık boradır, seldir göz yaşı;
Bugün yere eğik her türkün başı...
Ağartan tek ışık bu kara günü
Senin aziz başın sadık İnönü;
Sen seslendin, ondan doğruldu başlar;
Diyordun; Biz varız, biz; arkadaşlar.
Ata, kanda yaşar, gönülde yaşar;
O gitti, Türklük var, Türklük; Türklük var bir
Ruhumuzda inan, gözümüzde yaş.
Acıda tek kalbiz, ödevde tek baş;
Milyonlarca adlin, tek hedef, tek iz;
Onun dâvasının iradesiyiz;
Eskisinden daha şuurulu, zinde,
Senin ardındayız, onun izinde...
Behçet Kemal Çağlar⁶⁷

Gaziantep Gazetesi'nin 26 Kasım 1938 tarihli sayısı, "Ebedi Ataya Ankara'da Yapılan Son Tazim Töreni", "Büyük Ölü 21 Kasımda Emsalsiz Törenle Gözyaşları İçinde Etnografya Müzesi'ne konuldu" başlığını sayfasına taşımıştır.

Atatürk'ün naaşının 20 Kasım Pazar günü Ankara'ya ulaştığı, Cumhurbaşkanı İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak, vekiller, mebuslar, diplomatlar ve Ankara halkı tarafından karşılanarak, TBMM'ye getirilen Ata'nın naaşının katafalka yerleştirilip son tazim (saygı) geçişinin yapıldığına yer verilmiştir. Aziz Şef'in naaşının büyük bir törenle kahraman Mehmetçiklerin çektikleri top arabasında Etnografya Müzesi'ne götürüldüğünü yazan gazete, törene dost ve müttefik devletler dışında bütün dünya hükümetlerinin katılarak Atatürk'ü selamladıklarını ve Ata'nın naaşının bir müddet müzede kaldıktan sonra inşa edilecek Anıt Kabir'e taşınacağını bildirmiştir.⁶⁸

"*Milli ve Ebedi Şefe Son Tazim Töreni*", *Şehrimizde içten ve çok derin bir matem ve acı gözyaşları arasında yapıldı*" başlıklı haberi veren 26 Kasım tarihli Gaziantep Gazetesi, Gaziantep'linin bundan altı sene önce 26 Ocak 1933 tarihinde Ebedi Şefini, Gazi Mustafa Kemal'ini sinesine basmanın sevinç, gurur ve heyecanını yaşarken, altı sene sonra aziz ve sevgili kurtarıcısının ebedi ayrılığının hazin matemini yaşadığına sayfalarında yer vermiş ve şehirde yapılan törende Atatürk'ün Gaziantep'e ve tüm yurda yaptığı olağanüstü hizmetler

67 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 530, 1938, s. 3.

68 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 531, 1938, s. 1,4.

övülerek yapmış olduğu eserlerin ebediyete kadar korunacağına ant içilmiştir.⁶⁹

Atatürk'ün vefatı sebebi ile Gaziantep Halkevi'nde yapılan tören gazete sayfalarına şu şekilde yansımıştır:

26 Kasım günü saat 11.00'de gençlerin ve binlerce halkın katılımı ile Gaziantep Halkevi salonunda yapılan törende Bando takımının çaldığı İstiklal Marşı sonrası Bayan Nedime Alp, Halkevi Başkanı Muhtar Göğüş'ün yazdığı Büyük Ata'nın ölçülmez büyüklüğünü, ölmez eserlerini anlatan nutkunu gözyaşları içinde okumuştur. Ardından saat 14.00'te Cumhuriyet Meydanı'nda başta Vali olmak üzere, askeri, mülki bütün memurlar, öğrenciler ve on binlerce halkın katıldığı, Atatürk'ün büstünün Türk Bayrakları ile süslediği ve altı meşale ile Hilal şeklinde çevrilip yirmiden fazla çelenkle örüldüğü törene Belediye bandosunun İstiklal Marşı ile başlanmıştır. Şöpenin matem marşının ardından Vali ve parti başkanı Rıza Çevik, Atatürk'ün hayatı, memleketi kurtarmak için verdiği mücadele ve bu yolda başardığı inkılaplar hakkında konuşma yapmıştır. Daha sonra halk ve gençler adına Mazhar Yener, Ata'nın vefatı nedeni ile sızlayan kalplere tercüman olurken onun büyük eserlerine ebedi sadakatine gözyaşları içinde ant içmiştir. Törende Belediye Başkanı Ali Budak, Halkevinden Yılmaz Dokuzoğuz, Nedime Alp, Atatürk'le ilgili konuşmalarını yaparken Nutuk'tan parçalar okuyarak Ata'nın büyük sözlerini tekrarlamış ve onun eserlerine sadakat ve bağlılıklarına ant içerek gözyaşları ile konuşmalarını bitirmişlerdir. Saat 16.00'da üç dakikalık saygı duruşu yapılarak büstün etrafındaki altı oku temsil eden altı meşale yakılmış ve bütün protokol ve halk büstün önünden Ataya son tazim ve saygı geçişini yaparak töreni sonlandırmışlardır.⁷⁰

26 Kasım tarihli Gaziantep Gazetesi'nin ikinci sayfasında, "Atatürk Ölmedi, O Ebediyen Yaşayacaktır" başlıklı M. Fethi Apa tarafından yazılan "*Kırıl ey kalem susmak demidir bu dem, Binlerce şen yuvayı sardı felaket, elem...*" şeklinde başlayan şiir tarzındaki yazıya yer verilmiştir.

K. Günay, gazetede yer alan "Kıymetli Bir Hatıra" başlıklı yazısında Gaziantep'in Ata'sını kaybetmesinin acısına değinirken Atatürk ile ilgili anısından bahsetmiştir. "*Gaziantep Gazilerinin en büyüğünü kaybettin. Başın sağ olsun. Bugün on gündür kalplerimiz, acıların en acısı ile yanıyor. İçimizde yanan acıyı, yası, kelimelere sığdıramıyoruz. Ak saçlı analar ağlıyor, Beli bükülmüş babalar ağlıyor. Top zilipli sunalar ağlıyor. Türk Milleti ağlıyor. Yurdun aziz Atası için ne kadar gözyaşı döksek ne kadar yürek tüketsek yeridir*" şeklinde başlayan yazıda yer alan anıda; iki sene önce Ankara'da üniversite öğrencilerinin Ankara Halkevinde Celal Bayar imzası ile Ata'ya sağlık ve neşe temennilerinde bulunan telgraflarını iletmeleri üzerine, Atatürk'ün yarım saat sonra sizinle neşelenmek isterim, diyerek gençlerin yanına geldiği, gençlere sorular sorduğu, sohbet ettiği, "*Türk genci öğrendiğini tam ve eksiksiz öğrenir sizden yarım bilgi, sakat kafa istemiyorum*" dediği, gençlerin ise Atatürk'e "*Atam senin evlatların senin yolundan yorulmadan bıkmadan yürüyecek*" cevabını verdiği yer almıştır. O gün gençlerin Gençlik Marşı'nı (Güneş Ufuktan şimdi doğar) söylemeleri üzerine Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ilk ayak bastıklarında inançla yaveri ile bu marşı söylediklerini, hakikaten ufuktan bir güneş doğduğunu, Türkiye

69 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 531, 1938, s. 1-2.

70 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 531, 1938, s. 2.

Cumhuriyeti'nin ebedi temelini kurulduğunu söylemiştir. K. Günay hatırasını anlattığı bu yazısını “*Müsterih ol Atatürk senin attığın temel tek bir taşı bile sarsılmayacak*” diyerek sonlandırmıştır.⁷¹

26 Kasım tarihli Gaziantep Gazetesi'nin üçüncü sayfasında, önceki sayıda yer alan “Atatürk'ün Hayatı” başlıklı yazının devamına yer verilmekle beraber Kemal Edib'in şu şiiri sayfada yerini almıştır:⁷²

Ulu Önder

*Feryada kulak ver, kadın erkek sana dön der
Göçtünse adem semtine artık Ulu Önder,
Her gün gene candan duyulan emrini gönder,
Şarkın kara bahtında ışıktın, niye söndün?..*

*Yoksulluğa, zenginliğe noksanlığa lanet..
Lanet, ebedi acz olan insanlığa lanet...
Lanet şu ölüm adlı perişanlığa lanet...
Şarkın kara bahtında ışıktın, niye söndün?...*

*İnsanlık utansın şu kader safsatasından...
Zehr içmemeliydin ölümün yaslı tasından...
Tarihi bıraktın niye mahrum Atasından?
Şarkın kara bahtında ışıktın, niye söndün?..*

*Mutlak şu ecel adlı kadim avcı kudurdu;
Bilmem ki nasıl bir pusu kurdu, seni vurdu?
Sonsuz yaşayıp başta kalaydın, ne olurdu?
Şarkın kara bahtında ışıktın, niye söndün?..*

Sendeydi bütün kudretimiz hamle yönünden;

71 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 531, 1938, s. 2.

72 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 531, 1938, s. 3.

*Düşman ve taassub yenilip kaçtı önünden...
Sesler geliyor Dumlupınar'dan, İnönü'nden;
Şarkın kara bahtında ışıktın, niye söndün?..*

*Layıktı hudutsuz ebediyet sana... Heyhat...
Bir kutlu babaydın bize sen, hem ana, heyhat...
Bilmem ki niçin oldun ölümden yana?... Heyhat...
Şarkın kara bahtında ışıktın niye söndün?...*

*Yüksekliğin eksilmeyecek halk üzerinden...
Millet yaralanmış bugün en ince yerinden...
Sızlar, Büyük Önder, vatanın kalbi derinden;
Şarkın kara bahtında ışıktın niye söndün?...*

Kemal Edib

Gaziantep Gazetesi'nin 2 Aralık 1938 tarihli sayısında büyük başlıkla “Atatürk'ün Vasiyetnamesi”, altında “Ankara Sulh Mahkemesinde açıldı. Ebedi Şef Bütün Servetlerini C. H. Partisine Terkediyorlar” haberi yer alırken vasiyetnamenin dün saat 15.30'da açıldığı belirtilmiştir.⁷³

Gazete 5 Eylül 1938 tarihli vasiyetnameyi vermiştir:

Malik olduğum bütün nukut ve hisse senediyle Çankaya'daki menkul ve gayrimenkul emvalimi Cumhuriyet Halk Partisine aşağıdaki şartlarla terk ve vasiyet ediyorum.

Nukut ve hisse senetleri şimdiki gibi İş Bankası tarafından nemalandırılacaktır.

Her seneki nemadan bana nisbetleri, şerefi mahfuz kaldıkça, yaşadıkları müddetçe Makbule'ye ayda 1000, Afet'e 800, Sabiha Gökçen'e 600, Ülkü'ye 200, Rukiye ile Nebile'ye şimdiki 100 lira verilecektir.

Sabiha Gökçen'e bir de ev alınabilecek ayrıca para verilecek.

Makbule'nin yaşadığı müddetçe Çankaya'da oturduğu ev de emrinde kalacak

İsmet İnönü'nün çocuklarına yüksek tahsillerinin ikmali için muhtaç olacaktan yardım yapılacaktır.

Her sene nemadan mütebaki miktar yan yarıya Türk Tarih ve Dil Kurumlarına tahsis edilecektir.

K. Atatürk

Gazetenin “Türk Dil ve Tarih Kurumları Ebedi Şefi minnet ve tazimle andılar” başlığı adı altında Atatürk’ün vasiyetinde Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu’na mal varlığının bir kısmını verdiğinin anlaşılması üzerine kurumların toplantı yaparak Ebedi Şefi minnetle andığı ve onun hizmetkârı olarak çalışacaklarına ant içtiklerine yer verilmiştir.⁷⁴

2 Aralık tarihli gazetenin ikinci sayfasında Cemal Şakarcan’ın “Kemal Atatürk” başlıklı yazısına yer verilmiştir. Yazıda Atatürk’ün vefatından dolayı duyulan acıya ve onun Türkiye Cumhuriyeti’ni kurabilmek için yaptığı fedakârlıklara ve başarılarına değinilirken “*Mezarının tarih, makamının cennet olduğu bu dakikada döktüğümüz kanlı gözyaşları ile bir defa daha ant içeriz ki senin göstermiş olduğun yolda yürüyeceğiz*”, cümlesi ile Atatürk’e bağlılık dile getirilmiştir. Gazetenin üçüncü sayfasında “Atatürk’ün Hayatı” başlıklı yazıya devam edilmiştir. Gazetenin aynı sayfasında “O Nesillerden Nesillere İntikal Edecek” başlığı ile Nuri Gökçe, Ankara’da Atatürk’ün vefatından dolayı yaşanan mateme değinerek Ulus meydanında halkın gözyaşları içinde dolaştığını, büyük dünyanın büyük kaybı Atatürk’ü bir daha göremeyeceğini fakat kurduğu modern toplumsal kurumların Türkiye’de ebediyete kadar yaşayacağını yazmıştır.

Yine aynı sayfada “Cenaze Töreni için giden heyetimiz geri döndü” başlığı ile Ebedi Şef Atatürk’ün cenaze töreninde bulunmak üzere şehir adına Ankara’ya giden heyetin şehir döndüğü haberi verilmiştir.⁷⁵

Atamızın vefatının getirmiş olduğu elem ve keder, Gaziantep yerel basınında yukarıda verdiğimiz bilgiler doğrultusunda kamuoyunda yankı bulmuştur.

Atatürk’ün Vefatının Maraş Kamuoyundaki Yansımaları

Atatürk’ün vefatı tüm yurdu olduğu gibi Maraşlıları da derinden etkileyerek matem havasına büründürmüştür. Dönemin yerel gazetesi olan Maraş Gazetesi’nde hem Atatürk’ün vefatı ile ilgili haberler yer alırken hem de Maraş halkının yaşadığı üzüntü kamuoyunda yankı bulmuştur.

Maraş Gazetesi’nin (Vilayet Gazetesi)^{76*} 17 Kasım 1938 tarihli sayısında “*İlk İşaretleriyle Savaşa Koşan Maraş Halkı Büyük Kurtarıcını Kaybettin -Türk Ulusu Sen Sağ Ol-*” başlığı ile Atatürk’ün vefatı duyurulurken, “ebedi atamız” yazan fotoğrafının yanında müdavi ve müşavir doktorları tarafından yapılan Resmi Tebliğe gazete sayfasında yer verilmiştir. Altında yer alan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin resmi tebliği” başlıklı yazıda, Türk vatanının büyük yapıcısını, Türk milletinin Ulu Şefini, insanlığın büyük evladını kaybettiğine değinilerek, milletimize içimiz yanarak en derin taziyelerimizi sunarız

74 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 532, 1938, s. 1.

75 Gaziantep Gazetesi, Yıl 9, Sayı 532, 1938, s. 2.

76 * Maraş Gazetesi diğer adıyla Maraş Vilayet Gazetesi Maraş Halkevi’nin yayın organı olarak yayımlanmış olup bu dönemin ilk ve en önemli gazetesidir.

denilmiş ve baş sağlığı dilenmiştir.⁷⁷

“Maddi hayata gözlerini kapayan ebedi atamız” başlığı altında Şefik Ergündüz’ün kaleme aldığı yazıda Maraş halkının hislerine yer verilmiştir. Bu yazıdan bazı kesitler şöyledir: “Atasının rahatsızlığını uzun zamandır bilen Yüce Şeflerinin ilk işareti ile savaşa katılan Maraş halkı Yüce Önderlerinin hastalığından duydukları acıyı içlerinde taşımışlardır. Atalarının hasta olacağına, öleceğine inanmayan halk hastalık sözlerinin söylenmesinden bile üzüntü duyarak Ata’sına hastalığı konduramamıştır. Umutlu bir haber bekleyen Maraş halkı radyolarının başından ayrılmamışlardır. Ancak saat 9’u 5 geçte Atatürk’ün vefatını haber alan halkın bir kısmı Atamız öldü diye bağıarak kendini sokağa atarken bir kısmı da olduğu yerde kalmıştır. Öğretmenler, öğrenciler ağlayarak okullarına koşmuşlardır. Dükkânlarda bütün işler durmuş, resmi daireler bayraklarını yarıya indirmişlerdir. Ey Türk ulusu, kahraman Maraşlı, o bizim hayatımız, kurtarıcımız, koruyucumuz, canımız idi. Ne kadar ağlasan, gözyaşı döksen azdır. Uğradığımız büyük felaketin umulmaz acısına, onun eserlerine sadık kaldıkça dayanabilirsin. Atamız, maddi hayata gözlerini kapamıştır. Fakat onun manevi hayatı daima bizimle beraberdir. Onun nurlu yolunda Türk ulusu daima korkmadan yürüyecektir. Onun ulusa emanet ettiği eşsiz eseri olan Cumhuriyet daima yaşayacaktır. Türk ulusu sen sağ ol ki o da bizimle yaşasın.”⁷⁸

Gazetenin 17 Kasım tarihli sayısının ikinci sayfasında “Atamızın Ankara’daki Büyük cenaze merasimine şehrimizden üç kişilik bir heyet gitti” ara başlıklı yazıda Ata’nın 21.11.1938 Pazartesi günü yapılacak cenaze törenine Maraş’tan giden heyetin Partiden Bay Ahmet Dedemoğlu, Belediyeden Bay Cemil Şirikçi, Halktan Bay İlyas Seçkin olduğu haber verilmiştir.

Gazetede “Ey Türk Gençliği” başlığı ile Atatürk’ün Nutuk’taki Gençliğe Hitabesine yer verilmiştir. Hemen altında “ATAMA” başlıklı M. Soner’in Atatürk’ün vefatından duyduğu elemle ilgili şiiri yer almıştır.⁷⁹

Atama

Kalbimi sökmediler atamla bir olayım
O ızdırap çektikçe ben kahrımdan solayım
Ne kadar bahtım kara çünkü felek her yerde
Anne, rahmetli annem bana her zaman derde
İnanmazdım anladım ebediyet yoluna
Atam severim seni beni alda kuluna

77 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 1.

78 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 1.

79 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 2.

Bu bedbaht bir mahlûktur eş olacaktır sana
Ölümünü içerdik söyleyen kana kana
Annem bile hayatta teselli vermemiştir.
Ben ölürsem arkamdan sen ağla dememiştir
Çünkü avutanın var sana kucak açacak
Ruhuna benliğine daim hayat saçacak
Bütün dünya ağlıyor Türkün bu kederine
Hayran hayran bakıyor Atam bak eserine

M. Somer

17 Kasım tarihli gazetenin üçüncü sayfasında “Atatürk’ün hayatından notlar” ana başlığı altında “*Daima daha hür, daima daha refahlı, daima daha kuvvetli Türkiye’yi yaratan Atatürk*” başlığı ile yazılan haberde önce Ulus Gazetesi’nden alınan “Atatürk’ün gençliği” başlıklı yazıda Atatürk’ün hayatına yer verilirken sonra “İlk siyasi faaliyetleri” başlığı ile Trablusgarp’ta, Balkan Harbi’nde, Çanakkale’de, Diğer cepheelerde başarılarına ve faaliyetlerine değinilmiştir.⁸⁰

Gazetede “*Ya İstiklal Ya Ölüm*” başlıklı yazıda yurdun kurtuluşu konusunda düşünülen İngiliz, Amerikan mandası veya mahalli kurtuluş çarelerine başvurma fikirleri karşısında Atatürk’ün “*Ya İstiklal Ya Ölüm*” diyerek yeni bir Türk Devleti kurma kararına sayfalarında dikkat çeken gazete, “*Atatürk istiklal mücadelesine başlıyor*” diyerek Erzurum ve Sivas Kongrelerinin akdi için Anadolu’ya yapılan tamimin (Amasya Genelgesi) maddelerine yer vermiştir.

“Erzurum kongresi reisi” başlığında kongre kararlarına yer veren gazetede, “*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi*” başlığında TBMM’nin açılışına ve yaptığı işlere değinilmiş, “*Başkumandan*” başlıklı yazıda Sakarya Muharebesi’nden sonra 13 Eylül’de Büyük Millet Meclisi’nin Başkumandana “*Gazi*” unvanı ve müşir rütbesini verdiği vurgulanmış, “*Türkiye Cumhuriyeti Reisi*” başlıklı yazıda ise Atatürk’ün reisliği ve yaptığı inkılaplara yer verilmiştir.⁸¹

Maraş Gazetesi’nin 17 Kasım tarihli sayısının onuncu ve on birinci sayfalarında Ali Avşar’ın “Atamın mezar taşı” başlıklı şiirine yer verilmiştir. Yine aynı sayfalarda Atatürk’ün vefatının yaşattığı acı ile ilgili öğretmen Adile Kandeğer’in “*Büyük Ölüye*” adlı şiiri, M. Ali K. Pınar’ın “*Sana Ölmez diyoruz asla ölmeyeceksin*” adlı şiiri ve İstiklal Okulu Başöğretmeni R. Şenel’in “*Ebedi Abidemiz Atatürk*” adlı yazısı yer alırken öğretmen Nurettin Tamer’in “*Atam*” adlı şiiri diğer sayfada yer almıştır.⁸²

80 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 2.

81 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 7.

82 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 266, 1938, s. 10-11.

Büyük Ölüye

Bağrımda kızgın bir lav yanıyor için, için
Boğulduk hıçkırıktan senin yokluğun için
Nasıl haykırmaz Türkler Ataları gider de
Mümkün mü merhem vurmak bağrımızdaki derde
On sekiz milyon Türk'ün akarken gözyaşları
Bu acı yaşlar büktü milyonlarca başları
Yalnız biz değil buna bütün acun ağladı
Akan sular bile hep ızdırapla çağladı
Söndü mü? Ebediyen yanar sanılan güneş
Bulacak mıyız acep biz bu güneşe bir eş
Hayır... Hayır sönmedi bu güneş sönmeyecek
Tanrım yalvarıyorum bizden bu acıyı çek
İçimdeki hazin ses taşıyor ürke, ürke
Öldü mü diyeceğiz biz bugün Atatürk'e
Bu milleti arkanda nasıl bıraktın söyle?
Bizleri öksüz koyup gidecek miydin böyle?
Nasıl sileceğiz ah, içimizden bu yası
Ağlamaz mı bu ulus hiç gider de Atası
Yaptığın eserlere can kurban büyük Atam
Bize sen çok gerektin son günün değildi tam
Yeter artık bu matem havasından bunaldık
Kâfi değil mi Tanrım en büyük dara daldık
Duyacaktır sesini İskenderler, Daralar
Mezarları içinde şimdi onlar da ağlar
Atam ölmüş demeye dilimiz varamıyor
Her Türk bugün her yerde babasını arıyor
Yıllarca haykırsam da sözlerim bitmeyecek
Bu acı uzun yıllar gönülden gitmeyecek
Asırlar dahi geçen ülkün bize armağan

Gönlümüz mezarındır ant içtik buna inan
Durmayacak duramaz verdiğin bu büyük hız
Sonra bağlıdır yurdun sen gitsen de atamız
Son sözümüz inan ki yolundan ayrılmamak
Senelerce ülkünden utanmamak yılmamak
Bu ülküye bağlanıp koruyacağız yurdu
Çünkü bu eserleri yurdun atası kurdu
Öyle bir güneşsin ki dünya altüst olsa da
Söndürmek mümkün değil bu güneşi solsa da
Sen cisminle ayrıldın fakat içimizdesin
Nereye gitsen yine duyulacaktır sesin
O kadar bağlıyız ki gönlümüzle biz sana
Ağlıyoruz arkandan hepimiz yana, yana
Bugün ücra köşesinde korkma sen rahat uyu
Bil ki yurdun her yerde kazanır her utkuyu
Çünkü senden almıştır gönlündeki cevheri
Bizde bu kan çağlarken kalır mıyız hiç geri
Yoğrulmuş damarımız Atasının kaniyle
Yurdu bağlı kalacak ona bütün canıyla
Ah. Ağlamak ne boş şey hangi derde dert katam
Sönmedin sönemezsin fakat neredesin Atam.

Öğretmen Adile Kandeğer⁸³

Maraş Gazetesi'nin 24 Kasım 1938 tarihli sayısında “*Ebedi Atamızın Cenaze Merasimi*” başlığı altında “*Şehrimizde Cumhuriyet Alanındaki Geniş Sahayı Dolduran Bütün Halkın İştirakiyle 21 Pazartesi günü yapıldı*” haberi duyurulmuştu. Ulu Şef, kâinatın biricik büyük adamı için 21 Kasım 1938 tarihindeki cenaze törenine mahşeri kalabalığın katıldığını, ebedi bir bağla kendisine bağlanan bu kalabalığı görmüş olsa ölümü yenmek için savaşaacağını yazan gazete; Ata'nın zamansız gelen ölümünün şehri perişan ettiğine, Cumhuriyet alanındaki Atatürk büstünün önünde halkın kabarıp taşan duygularının sel haline geldiğine yer vermiştir. Atatürk için şehirde yapılan tören gazetede şu şekilde yer

almıştır.⁸⁴

O gün Büyük Kahramanın hatırası için Maraş Halkevi toplantı salonu önündeki meydana öğleden önce bandonun çaldığı İstiklal Marşı ile başlayan törende İstiklal Okulu başöğretmeni Ruhi Şenel'in verdiği söylev ile Büyük Ata'nın unutulmaz adı göklere yazılmıştır. Törene katılan okullar, halk, polis, büyük acı ile tören alanından ayrılırken saat 14.00'te Cumhuriyet alanında yeniden toplanılmıştır. Cumhuriyet alanında tören için iki gün önceden çiçeklerle donatılan Atatürk büstünün etrafı kalabalıkla sarılmış; başta Hükümet Erkânı, asker, polis, okullar, memurlar ve halkın gözyaşları içinde törenin başlangıcı Türk İstiklal Marşı'nın göklerde inlemesi ile olmuştur. Şöpen ve Bethoveen'in Cenaze marşları ile devam eden törende Bay Abdülkadir Sezai, Bay Remzi, Parti ve Belediye adına söylevler vererek Atatürk'ün değerli hatıralarını canlandırmışlardır. Daha sonra halk namına söz alan hatip Ali Oğuz Özavşar Büyük Şef'in bitmez, tükenmez kudretlerinden bahsederken; *“Ey yüce Atam, Yüce Tanrısına kavuşmak isteyen her mümin senin yolunu bilmelidir. Senin açtığın yoldan sapanlar Tanrısına kavuşamazlar. Bize kardeş gibi birbirimizi sevmeye muhabbetini sen verdin, bize Tanrıya öz dilimizle ibadet etme yolunu sen gösterdin. Osmanlı İmparatorluğunun tekkesinde ömür çürüterek teşbih aşındıran bir softanın içi ve öğrün hareketi; bizim kendi halimizde görülen hareketlerimizden çok, pek çok günahkârdır... Söyle ey Türk tarihi, söyle ey Türk evladı; yeryüzüne ilk adının çıktığı andan itibaren bu ana kadar geçen zamanların her tarih devrinde, medeniyet başlığını alarak geldin. Fakat bütün o yılların meydana getirdiği eserlerin, Atatürk Türkiye'sinin on beş yıllık eseri yanında bir azlık ifade etmedin mi?”* şeklindeki konuşmasının sonunda bütün gençlik ile ant içilerek Atatürk'ün önünde İstiklal Okulu öğretmeni Ruhi Şenel'in daveti ile üç dakika hürmet ve saygı ile saygı duruşunda bulunulmuştur.⁸⁵ Bütün okulların katılımı ile ellerdeki çelenk ve buketler Atatürk büstüne koyularak Ata'nın önünden geçilmiştir. Bu merasimi Vali B. Osman Şahinbaş, Hükümet erkânı, memurlar gözyaşları ile seyrederken Ata'nın ölmez başı önünde hürmetle eğilmişlerdir. Bütün halkın geçişi ile tören tamamlanırken gazete bu haberini; *“Yurdun sınırı onun adı ile korunur, yurdun havası onun adı ile koklanır. Yurdun toprakları onun adı ile hayat verir. Ey sonu ebediyete giden Türk gençliği, büyük rehberin yolunda yürümeyi şerefli adının ebedi kalması için bir hedef tanı!”* cümleleri ile sonlandırmıştır.

Gazetede Enver Karaküçük'ün, *“Ulu Önder'e Mersiye”* adlı ağıtı yer alırken,⁸⁶ Ali Avşar'ın *“İstenilmeyen ve umulmayan bir ölüm Büyük Atamızı aramızdan alarak kalbimize gömdü”* başlıklı yazısı gazetenin sayfalarına taşınmıştır. Avşar, yazısında 10 Kasım günü Maraşlıların kara haberi duymaları ile güneşin karardığına değinirken, okul çocuklarının gözyaşları ile okullarına dönerek Atatürk büstünün karşısında ağladıklarını belirten yazısını *“Yeriniz Türklüğün kalbi yeriniz Tanrının Cennetidir Ey Büyük Kurtarıcı”* sözleri ile sonlandırmıştır.⁸⁷ Dördüncü sayfada Hasan Ali Yücel'in *“Güneş battı”* adlı şiirine ve İbrahim Alaettin Gövsa'nın *“Tavaf”* adlı şiirine yer ayrılmıştır.⁸⁸

84 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 1.

85 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 1.

86 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 2.

87 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 3.

88 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 4.

Ulu Öndere Mersiye

Ağlama, yanma günü, matem günüdür bugün.
Eskiden coşan ruhlar bu muztarip, ölgün.
Bu tesir ne derin, bu tesir ne acı;
Bir vurdu ağlatır teessürün kıskacı!..
Hangi kudret bu kadar müessir olabildi?
Hangi acı bu kalplere dalabildi?
Ağlıyor genç, ihtiyar ağlıyor, erkek, kadın
Dinmez bir acı oldu ev Atam, senin yadın..
Granitti vücudun, yalçın bir dağdı başın;
Sen ki müjdecisiydin her yönde her savaşın.
Asırları devirdin, yeni devirler açtın;
İnsanlığın ufkuna parlak güneşler saçtın.
Sen layemutsun atam, ulusun yaşayacak,
Kalpler sevgini, başlar emrini taşıyacak!
Anafarta, Conbayır, Sakarya, Dumlupınar
Hepsi dile gelerek; ağladılar, yandılar.
Hepsi tekrar tekrar eyledi: o şarkı destanını
Adın gibi edebi o canlı destanını...
Şimdi ruhun bizlere gökyüzünden bakıyor,
Cismin yeryüzünde, bin macera bırakıyor.
Sana selam dursun: Atilla, Temir, Sezar,
İskenderler, Cengizler, fatihler, Napolyonlar,
Ünlü kahramanların içinde, atam teksin,
Maziye iftiharsın, geleceğe örneksin...
Ey, Türk'sün sinesinden fişkırın koca Kemal
Senin neslin yaşarken Türk adı bulmaz zeval,
Bir millet can verirken, parçalanırken vatan,
Senin fersiz gözlere ümit nuru dağıtan.
Ulusunun tükenmez imanına güvendin;
Cihan kuvvetlerini, bir avuç Türk'le yendin!..

Ey, Atam bunun için her büyükten yükseksin,
Tarih iftihar etsin, dünya ıstırap çöksin
Sen öyle rehberdin ki açtığın her yol aydın;
Ne olurdu Türklüğü Öksüz bırakmasaydın!
Sen heybetli bir nurdun, parlak bir meşaleydin
Sen bir insan değildin; Her şeyin fevkindeydin.
Sosadınsa ey ecel! Dünyadan bize de al.
Ya büsbütün zalim ol ya büsbütün aciz kal!
Yashyız arkadaşlar, fakat bedbin değiliz
Varız, var olacağız, dünya var oldukça biz...

Enver Karaküçük⁸⁹

Maraş Gazetesi'nin 1 Aralık 1938 tarihli sayısında "Atatürk'ün Vasiyetnameleri açıldı" başlıklı haberde Adliye Sarayı'nda Sulh Hukuk Mahkemesince açılan vasiyetnamenin açılış detaylarına yer verirken altıncı noter İsmail Kunterin, Hasan Rıza Soyak'ın ve Dr. Neşet Ömer İrdelp'in imzalarını-taşıyan zabıt varakasında, ikinci zarfta Atatürk'ün kendi el yazısı olan vasiyetinin çıktığını yazmıştır. "Vasiyetname" başlığı adı altında vasiyetnameyi olduğu gibi veren gazetede "Ebedi Atamızın Büyük cenaze töreni günü Halkevi alanı da bir matem günü idi" başlığıyla 21 Kasım günü Halkevi önünde yapılan törende Ulu Ata'nın yürekleri yakan acısını ve 18 milyon gençlik kitlesinin Atalarına olan bağlılıklarını yazmıştır.⁹⁰ Törende, Ruhi Şenel; Atatürk'ün büyük asker oluşu ve yirmi yıl içinde yurtda yarattığı ve başardığı devrimlerle yurdu zaferden zafere, saadetten saadete kavuşturan Ulu Ata'nın hayatına ve büyük işlerine ait söylevine şu sözleri ile başlamıştır;

Aramızdan maddi hayata veda ederek ayrılan fakat kalbimizde ebediyen çökmez bir abide gibi yaşayacak olan Ulu Atamızın ayrılık acıları ve bugüne kadar duymadığımız bir ızdırabın acısı ile baş başa ağlıyoruz. İçimizi ve bütün benliğimizi bir alev gibi yakan bir dev gibi kemiren ızdırabın acının derecesini anlatmak ne mümkün. 18 milyon Türk ile beraber bütün insanlığın içine akıttığı kanlı ve yakıcı gözyaşlarını ve bir yanardağ gibi yanan sızlayan gönüllerin sayısını anlatmak ne mümkün

Yer matemli; ağaçlar, çiçekler matemli, hulasa bütün kâinat beklemediği ve öpmeye kıymadığı bu başın ölümün amansız pençesinde can veren bu büyük Ata'nın ölümüyle, hicranıyla, ızdırabıyla baştanbaşa hıçkırık dinmeyen hıçkırıklarla yaralı.

Kulak verin etrafta bu büyük kayıpla kanayan gönülleri dinleyin. Çocuklardan tutunuz da beli iki büklüm olmuş, fakat bu derece yakıcı acı duymamış ihtiyarların ve bütün insanlığın yürekten gelen acılarını, hıçkırıklarını dinleyin. Hangi kalbin darbesinde bugüne kadar hiç duymadığı bir matem acısını, hiç sevmediği bir ayrılığın ızdırabını, hiç görmediği bir manzaranın hüznünü ve hiç üzerine yormadığı bir ihtimalin tecellisinin sızlayışını

89 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 267, 1938, s. 2.

90 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 268, 1938, s. 1.

duymazsınız. Elbette acı büyük olur, elbette bu kıskanç ölümün aramızdan alıp götürdüğü bu aziz ölüye ağlarız. Yalnız ağlamak değil gökler kudursa, şimşekler çaksa, yıldırımlar kâinatı parçalasa, yerle gök birbirine girse gene de azdır. Çünkü: Atamız Atatürk'ümüz, canımız, kanımız ve bütün mevcudiyetimiz halaskarımız ölmüştü. Çünkü yalnız Türklük değil bütün insanlık harikulade bir kudretini ve dünya kurulduğundan beri ilk ve tek yetişen ve yeryüzünde yaşayan insanlara insanca yaşamının meşalesi ile nurlu ve feyizli ışıklar saçan en büyük insanı kaybetti. Her sevilenin üstünde yaşamış Atadan ayrılmak kolay mı?

Ruhi Şenel, bu derin acıyı ve insan kalbinin dünyanın hiçbir devrinde ve hiçbir yerinde bütün insanlığı saran böyle müşterek ve derin bir ızdırap görmediğini söyledikten sonra Atatürk'ün hayatına, askeri başarılarına, parçalanan bir Osmanlı'dan yepyeni bir devlet kurduğuna değinmiş ve bize bıraktığın bu aziz Cumhuriyeti yaşatacağız sözleri ile nutkunu bitirmiştir.⁹¹

1 Aralık tarihli Maraş Gazetesi'nin üçüncü sayfasında Hasan Ali Yücel'in "O'nu Taşı" "Kendime Söylüyorum" başlıklı şiirsel yazısı yer almıştır. Aşağıda bu yazıdan kesit verilmiştir:

O'nu Taşı

Kendime Söylüyorum:

Taşı O'nu... Bir Cihan götürüyorsun. Cihanları yaratan bir insan götürüyorsun. Korkma ezilmezsin. O kendini ezilmeden taşınmak için sana kendi kudretinden vermiştir. Başka şey düşünme. Dikkat et, bu tabutun içindeki varlığında O seni taşıyor. Sen kendini taşıyor gibisin. Karanlık meçhullere dalma. Ellerin üstünde en büyük hakikati götürüyorsun. Ona bütün katılığı, bütün acılığıyla dokunmaktasın. Buna mazhariyet her zaman mümkün olmaz. Kadrini bil. Başını önüne eğ. Gözlerinin yaşını silmeyi düşünmeden, O'nu taşı! Taşı, omuzlar üstünde en büyük hakikati taşımaktasın. sen de bir yanından tut ve taşı!...

Bırakma, zaman dar; çünkü hayat kısadır. Bu kısa mesafelere sonsuzluğu sığdırabilmek, herkese müyesser olmaz. Taşı, omuzunda bir namütenahilik olduğunu bilerek taşı. Asırlar götürüyorsun. Bu ağırlık ondan. Asırlar ve asırlar. O'nda bir hayat olmuştu; O'nun yarım asrı birkaç yıl geçebilmiş ömrüne sığınmıştı. Gaflet etme bir tarih taşıyorsun. İstikbal olmuş bir mazi götürüyorsun. Maziye İstikbal'e naklediyorsun. Taşı yükün ağır, fakat paha biçilmez bir kıymettir. Taşı O'nu taşıyarak sen de bir tarih oluyorsun Bunu bilerek taşı!

*Yer nemli, gök nemli, gözlerin nemli. Bu ıslak hava içinde kaskatı ve kupkuru bir şey taşımaktasın. Üzülme. Maddenin ve ruhun bu çiseleyen yaşlarıyla o katılıp yumuşuyor, o kuruluk yavaş yavaş yok oluyor. Hissetmiyor musun, taşıdığın cansız şey yepyeni başka bir hayat gelmektedir. Ve onun için değil midir ki O'nu taşıırken bu hayat sana da sirayet ederek o Aziz yükün altında dipdirisin. Canlısınız, taşınan da taşıyan da. Ölüm, artık siliniyor. Fanilik beka ile omuz omuza... Bu kadar yakınlık içerisinde O'nu hayatta hissetmiyor musun? Taşı, bir ölü değil bir diri taşıyorsun. Hayatın kendini taşıyorsun. Taşı, O'nu taşıyarak yaşayacaksın. Yaşadıkça O'nu taşıyacaksın. Taşı, taşı!...*⁹²

91 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 268, 1938, s. 2-3.

92 Maraş Gazetesi, Yıl 5, Sayı 268, 1938, s. 3.

Hasan Ali Yücel

Atatürk'ün vefatı ile yaşanan acı, milli yas, Maraş yerel basınında yukarıda vermiş olduğumuz bilgiler doğrultusunda kamuoyuna yansımıştır.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde ebediyete intikal etmesi Türk milletinin kalbinde hazin bir yara açmıştır. Atatürk'ün 21 Kasım 1938 tarihinde Ankara'da yapılan resmi cenaze töreni ile birlikte tüm yurttan aynı anda törenler yapılmıştır. Türk milleti, kurtarıcısını, devletin kurucusunu, inkılapçı liderini gözyaşları içinde son yolculuğuna uğurlamıştır.

Atamızın vefatı tüm yurttan acı ile yankı bulduğu gibi Gaziantep ve Maraş kamuoyuna da derin bir matem ile yansımıştır. Gaziantep'li 26 Ocak 1933 tarihinde şehrine gelen Yüce Halaskar'ı, Gazi Mustafa Kemal'i gururla ağırlamış ve iki gazinin buluşması Fahri Hemşerilik Beratı ile taçlandırılmıştır. Bunun yanında Gaziantep'li daha da sevindiren, onurlandıran durum Atatürk'ün Gaziantep nüfusuna kayıtlı olmasıdır. Atatürk ile aralarında yüksek ve özel bir bağ olan Gaziantep'li, Ebedi Şef'in övgü dolu sözlerine de mazhar olarak büyük bir sevinç, gurur ve heyecan içinde yaşarken Ata'larını, adaşlarını kaybetmenin acısı ile hazin bir matem içine bürünmüşlerdir. Şehir halkı gözyaşları ve hıçkırıklar içinde yas tutarken okullarda derse üç gün ara verilmiş, şehirdeki eğlence yerleri ve sinemalar kapatılmıştır. Gaziantep çocuğuyla, yaşlısıyla, genciyle, kadınıyla, erkeğiyle Ata'sına ağlamış ve 21 Kasım'da yapılan cenaze törenine katılan on binlerce halk Ata'ya karşı son görevlerini yerine getirerek Ebedi Şef'in önünde saygı ile eğilmiştir. Atatürk'ün Gaziantep'e ve tüm yurda yaptığı olağanüstü hizmetler nedeni ile her daim kendisine şükran ve minnet duyguları ile bağlı olan Gaziantep'li, Atatürk'ün büyük mirası olan Cumhuriyetin, yapmış olduğu eserlerin, inkılapların ebediyete kadar korunacağına ant içmişlerdir.

Mustafa Kemal Paşa'nın ilk işareti ile savaşa koşan Maraşlılar, ölümü vatanın kurtarıcısına ve kurucusuna hiç yakıştırmamışlardır. Atalarının manevi olarak hep kendilerinin yanında olacağına inanan Maraşlılar, Atatürk'ün ulusa emanet ettiği Cumhuriyete daima sahip çıkacaklarına ve sadık kalacaklarına söz vermişlerdir. Bütün şehrin katıldığı cenaze töreninde Maraş halkının gözyaşları sel olmuş ve öğrencisiyle, öğretmeniyle, genciyle, yaşlısıyla Maraşlılar hep birlikte Ata'larını son yolculuğuna uğurlarken önünde saygı ile eğilmişlerdir.

Gaziantep ve Maraş'ın Atatürk'ün vefatından dolayı yaşamış olduğu ortak ızdırap dönemin yerel gazetesine yansımış ve şiirlerle, yazılarla, ağıtlarla yankı bulmuştur. Bu makalede Atatürk'ün vefatının Gaziantep ve Maraş'ta yaşattığı matem ele alınmıştır. Konunun Gaziantep ve Maraş Gazeteleri ekseninde çalışılmasının kamuoyundaki yansımaları ortaya koyması bakımından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Kaynakça

Tetkik Eserler

Akçiçek, Eren. “Atatürk’ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü.” Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2000.

Atabey, Figen. “Atatürk’e Denizden Yapılan Cenaze Töreni.” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 28, no. 83 (2012): 17-38.

Aydın, Mithat. “Atatürk’ün Son Hastalığı.” *Belgi Dergisi*, no. 12 (2016): 176-201.

Aydın, Mithat ve Akseki, Cengiz. “Türk Ulusal Basınına Göre 1938’de Hatay ve Atatürk’ün Ölümünün Hatay’daki Yansıması”, *Belgi Dergisi* 2, no. 15 (2018): 656-679.

Boran, Tunç. “Atatürk’ün Cenaze Töreni: Yas ve Metanet”, *Atatürk Yolu Dergisi* 12, no. 47 (2011): 487-520.

Çakır, İbrahim. “Atatürk’ün Ölümünün Türk Basınındaki Yankıları.” Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2007.

Güher, Ebru. “Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Vefatının Kamuoyuna Yansımaları.” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 5, no. 18 (2018): 93-130.

Kocatürk, Utkan. “Atatürk’ün Son Günleri ve Ölümü Hakkında Prof. Dr. Nihat Reşat Belger’in Notları.” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 1, no. 2 (1985): 543-554.

Kodal, Tahir. “Atatürk’ün Ölümü ve Denizli Kamuoyu.” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5, no. 5 (1999): 17-27.

Oran Arslan, Nebahat. “Bir Liderin Ölümü: Kars Gazetelerinde 10 Kasımlar (1938-1960).” *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, no. 2 (2008): 47-58.

Solmaz, Mehmet. *Atatürk Gaziantep’te*. Gaziantep: Gaziyurt Matbaası, 2002.

Soyak, Hasan Rıza. *Atatürk’ten Hatıralar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Şimşek, Burak. “Tek Parti Dönemi’nde 10 Kasımlar.” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007.

Şimşir, Bilal. *Atatürk’ün Hastalığı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.

Tekinsoy, Yunus Emre. “Atatürk’ün Vefatı Nedeniyle Tokat, Turhal ve Zile’de yapılan Merasimler.” *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 9, no. 2 (2014): 171-195.

Tinal, Melih. “Atatürk’ün İzmir Ziyaretleri ve Vefatının İzmir’deki Yankıları.” *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 7, no. 16 (2008): 19-33.

Uzun, Hakan. “Liderine Ağlayan Bir Ulus: Atatürk’ün Ankara’daki Cenaze Töreni.” *Atatürk Yolu Dergisi* 11, no. 43 (2009): 531-553.

Üçüncü, Uğur. “Atatürk’ün Cenaze Merasimi Sırasında Türkiye’de Yapılan Matem Törenleri.” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 13, no. 1 (1959): 79-103.

Ünaydın, Ruşen Eşref. *Atatürk'ün Hastalığı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1959.

Yetkin, Hulusi. *Gaziantep İçin Söylenenler*. Gaziantep: Kitap ve Broşür Yayınları, 1969.

Yıldırım, Yüksel. 10 Kasım 1938: Büyük Kaybın Urfa İline Yansıması, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 18, no. 36 (2018): 163-192.

Sürelî Yayınlar

Gaziantep Gazetesi. Yıl 9, Sayı 529, 1938.

Gaziantep Gazetesi. Yıl 9, Sayı 530, 1938.

Gaziantep Gazetesi. Yıl 9, Sayı 531, 1938.

Gaziantep Gazetesi. Yıl 9, Sayı 532, 1938.

Maraş Gazetesi. Yıl 5, Sayı 266, 1938.

Maraş Gazetesi. Yıl 5, Sayı 267, 1938.

Maraş Gazetesi. Yıl 5, Sayı 268, 1938.

Akşam Gazetesi 19 Ekim 1938.

Ulus Gazetesi 11 Kasım 1938.

Tan Gazetesi 11 Kasım 1938.

Cumhuriyet Gazetesi 13 Kasım 1938.

Cumhuriyet Gazetesi 14 Kasım 1938.

Arşiv Kayıtları

BCA 490-1-0-0-1431-731-1.

Matem Gazeteleri Koleksiyonu, Resmi Koleksiyoner Akın Fatih Yıldız Arşivi.

EKLER

(BCA 490-1-0-0-1431-731-1; Üçüncü, 2013: 102).d

Mare Yeri
HALKEVİ BİNASINDA
muntazamlar idareye yapıldı.
Fazla zaman yazılır geliri verilmek.

Gaziantep

Sahibi: Fevzi Arkan
Nispetiye idare eden genel idaredir.
Ali Naci Döler
İlanı belgesi 3 kurus

Cuma gülerli Çıkar, Sığdır, İktisadi, Halklık Gazete

c

Yıl: 9 Sayı: 529

11 Teşrinisani 1938 Cuma

Nispetiye 100 Para

ATAMIZI, EN BÜYÜĞÜMÜZÜ KAYBETTİK

Yasların En Büyüğünü Tutuyor, Acıların En Dayanılmazını, en müthişini çekiyoruz

Malatya Mebusu İsmet İnönü Reiscumhur Seçildi

Atatürk

Büyük sevinmiş, Atamız, En büyüğümüzün eldivenlerinden ayrılmış görülmekte duyduğumuz elini ve indirip kalmelerle mada edilemeyecek kadar büyük ve derindir. O bizim Atamız, koruyucumuz, kurtarıcımız, hayatımız, ruhumuz, en büyük güvencesimizdir. Onu kaybetmekle ölüştür, kimsesiz kaldık. Ruhuz bir beden, cansız bir cesede döndük. Bu müthiş felâketin acısı, ana, baba, evlâdından daha yakını, daha çok kavururdu.

Onun şahadeti Türk milletini kurucu ve koruyucusuna, insanlık en büyük evlâdını kaybetmekle dühâdır. Görülmekten akan yaslar, taşan, kuduran bir sevgi olmalı, ki ruhunuzu gören, hasretinize işleyen bu müthiş acıya, bu payızın istirahatı tahvil edebilsin.

Atatürk, Türk tarihinde, Cihan tarihinde eşi olmayan, insanlık önünde bir isattır. Ondaiki görüldü, ondaki dehayı, ondaki nam ve iradeli beyaz tarihi kaydetmeye.

Türk milletini hiç bir ulusun yetiştirmediği bu büyük adamı yetiştiren olmakla en büyük görev merkezi olmuştu. Büyük onun ruhuyla görmekle adların en müthişini, en dayanamaz duyuyor.

Atatürke ölmüzsü satıl yaşıyabiliriz, ki bir Türk milletini ona derin. Unutmayın kadar derin bu sevgi ile bağlandı. Onun ölümünden duyduğumuz acı da sevginin derinliği, en güçlü nabetinde ölçülebilir. Mümkün olma, tabiat kanunlarına aykırıdır. hangimiz ölmüşümüzden büyük bir kusur, onun yaşamı ve başından eksik olmaması için, sevme seve fedâ etmedik? Fakat ne yaptık, ki ölüme, bu en korkunç, hakikat kavgada beşeriyet tamamen köndür.

Her insan gibi Atatürk de ölmüştür. Fakat o her çağda tarihin en yüce siması, insanlığın en büyük evlâdı olarak ebediyetlere kadar yaşayacaktır.

Kemal Atatürk ölmü, Kemal Atatürk ölmü, Kemal Atatürk ölmü ve yaşayacaktır. Ondan sonra, birinin için

Reiscumhur vekili B. M. M. Reisinin tebliği

Reiscumhur Atatürkün Milleti matenir garik eyleyen elim ruhuyla dolayısıyla Teşkilât esaslarına 34 üncü maddesi Reiscumhur yeri Reiscumhur intihap eylemek üzere Teşkilatın en birinci cuma günü saat 11 de Büyük Millet Meclisi'ne davet ederim.

Reiscumhur vekili ve B. M. Meclisi reisi M. A. Renda

İsmet İnönü

Reiscumhur Seçildi

Redpaleo olmasınlar:

Bu gün saat 11 de B. M. Meclisi toplandı. Meclis reisi Atatürkün ölümünü haber verdi. Şefin ve hatıraını bilmesiyle bir dakika ayakta dikildi. Daha sonra Reiscumhur seçilmesine başlandı. 348 mebus oylarıyla İnönü ve Malatya mebusu İsmet İnönü 348 oylarla Meclisin Reiscumhuru seçildi.

İsmet İnönü'nün haber verilince 838 kişi yurtdışı 838 kişi olarak toplandı.

Saat 12.10 da İsmet İnönü meclise gelerek sandalye aldı. Alışkanca oturdu. O sırada meclis üyeleri ayakta durup İnönüye selam vererek alkışlarla yer yer kırılıyor çok müthiş bir alkış oldu. Milletten en büyük makamına getirilmesinden dolayı teşekkür etti. Büyük Şef Atatürkün vefatından hatıraını aldı. Onun içinde yürümek ve emrine devam etmeyi en müthiş vazife bildiği, yüce kadriyi ağır yükü mülketten ve emirlerden aldığı hizmetle baştan baştan söyledi. Sık ve sıkta içinde derinden biriken gözüyle olmayan milletimizin barış tevdüdüğü körüklü kabarmışlıkların görün kabarmışlıkların mekalele edeceği ve beklenen safaki istisnai aykırı aykırı tehavir etmiş alkışlar arasında oturdu.

Memlekette Matem

Ankara 10.— Atatürkün ölümü dolayısıyla gerek Ankara'da ve gerek memlekette bütün ruhani davaları, öğrenciler, kamu kurumları, parti evleri, halk evleri, hayvanatın yasına indirilmiştir.

Memleketimizdeki bütün memur ve devlet memurları Meclisçe tebliğince Meclis meclisinde azimî ihlâslarıyla bütün teyakkül mektupları göndermişlerdir.

Bu gün bütün memur ve devlet memurları Reiscumhur vekili ve Büyük Millet Meclisi Reisi Abdülhak Redpaleo sipaset ederek İsmet İnönüye selamlaşmıştır. (A. A.)

Rapor

Atatürkün müdâvi ve müjavir tabipleri tarafından verilen rapor suretidir: Reisi Cumhur Atatürkün umumî hallerinin vakameti dün gece saat 24 de meydana gelenlerden sonra her an artarak bu gün 10 ikincideğin 1938 perşembe sabahı saat dokuzda bir gece Büyük Şefimiz derin koma içinde terki hayat etmişlerdir.

Müdâvi tabipler:

Pr. Dr. Nezet Ömer İndelip Pr. Dr. M. Kemal Öke
Dr. Nihat Rıza Belger

Müjavir tabipler:

Pr. Dr. Akil Mehtar Özden Pr. Dr. Hayrullah Diker
Pr. Dr. Süreyya H. Suter Dr. M. Kamil Berk
Dr. Aksoyda Marmerah.

Hükümetin Beyannamesi

1 — Hükümetin beyannamesi ikinci maddedir.

2 — Müdâvi ve müjavir tabiplerin gönderilen raporları Atatürkün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir. Bu acı hadise ile Türk vatanı Büyük Şefimiz, Türk milletini Ulu Şefin, insanlık büyük evlâdını gâip etti. Mİ

yaşamının tek manası, onun bilce, en kıymetli emaneti olan Türkiye Cumhuriyetini yaşatmak, ilerletmek ve onun içinde yürülmektir. Kurtarıcının, en büyük evlâdını kaybetmiş, Türk milletini, sen sağolsun. A. N. Öster

İstisnai icimiz yaparak tarife uğrayan bu ruşadan dolayı en derin tazviesimizi sunarak. Kederimizin tesellisini ancak ve ancak onun büyük eserine bağlılığa ve şu vatanımıza hizmete arz ederiz. Şeytanın her şeyden evvel beyan etmiş ki ölmüş olan onun büyük eseri Cumhuriyet Türkiye'dir. Hükümetimiz içinde bulunduğumuz bu müthiş anda, bu güne kadar olduğu gibi dikâtiler vazife bayındır. Müesses olan ruşan ve vatanın idamesi hususunda bu yük Türk milletinin hükümetle yükümlü olarak tayin ve temin ederiz diye şüphe yoktur.

Teşkilât esasına katılmayan 33 nci maddesi mücibince Büyük Millet Meclisi Reisi Abdülhak Renda Reisi Cumhur vekâleti vazifesini derahat etmişlerdir. Yani teşkilât esasına katılmayan 34 nci maddesi mücibince Büyük Millet Meclisi derhal yeni reisi Cumhur intihap ederdir.

Türkiye'nin en büyük makamına teşkilât esasına katılmayan göre geçecek olan zatın etrafında Hükümetle, senin ordasın, bütün kudret ve kuvvete Türk milletini sarımsak bir varlık olarak toplanarak ve yükselmesine devam ederdir. Bu gün ayrılığın ağıdığımız Büyük Şefimiz Atatürk her vakt milletine güvencisi, emirlerini bu güvencile yaptık. İmanesi şahısları da istisnai ederek güvence büyük milletimize bıraktık. Ebedi Türk milletini onun emrini ebediyete yaşatacaktır. Türk gençliği onun kıymetli vatan olan Türkiye Cumhuriyetini de mücibince devam ettirecektir. Atatürkün tarihinde ve gününde de mücibince yaşatacaktır. Beşerî emirle

Dahiliye vekili Ş. Kaya

Adres: Maraş
Vilâyet Gazetesi
Dairesi mahsusâ

Basılmıyan yazılar
geri verilmez.

Maraş

Abone şartları
Seneliği: 125 Kuruş
Altaylığı: 65 "

İlanat tarifesine tâbidir.
Geçmiş nusha 20 kuruş
TANESİ [100] Paradır.

Sayı : 266 Yıl:5 (Perşembe Günleri Çıkar Vilâyet Gazetesidir.) 17 İkinciteşrin 938

İlk işaretleleriyle savaşa koşan Kahraman Maraş halkı Büyük Kurtarıcını Kaybettin - Türk Ulusu Sen Sağol -

Resmî tebliğ

10 İkinciteşrin 1938 —
Atatürk'ün müdavi ve müşavir tabipleri tarafından verilen rapor suretidir:

Reisicumhur Atatürk'ün umumî hallerindeki vehamet dün gece saat 24 te negredilen tebliğden sonra her an artarak bu gün, 10 İkinciteşrin 1938 perşembe sabahı saat dokuzu beş geçe Büyük Şefimiz derin koma içinde terki hayat etmişlerdir.

Müdavi tabipler:
Prof. Dr. Neşat Ömer İrdelp, Prof. Dr. M. Kemal Öke, Dr. Nihat Reşat Belger.

Müşavir tabipler:
Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Prof. Dr. Hayrullah Diker, Prof. Dr. Süreyya H. Sertor, Dr. M. Kâmil Berk, Dr. Abrevaya Marmaralı.

Ebedî Atamız

Maddî hayata gözlerini kapayan ebedî Atamız

Atamızın rahatsızlığını epi zamanıdanberi bilen, fakat bu ızdırabını hiç kimseye söylemeyen ve yüce Şaferinin ilk işareti ile savaşa atılan kahraman Maraş halkı, Yüce Önderlerinin hastalığından duydukları acıyı daima içlerine atıyorlardı.

Atalarının hasta olacağına, öleceğine, inanmayan halk hastalık sözlerinin söylenmesinden bile azıp duyuyorlar ve Atalarının üzerine hastalık kondurmuyorlardı.

Hepimiz için en büyük teselli; söylenecek ajnsın bir kaç cümlesini duymak için sabahlara, akşamlara kadar radyonun başını beklemektir.

İkinciteşrinin 9 uncu ge-

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin resmî tebliği

Müdavi ve müşavir tabiplerinin negredilen son raporu Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir.

Bu acı hâdise ile Türk vatani büyük yapıcısını, Türk milleti Ulu Şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti. Milletimize içimiz yanarak bu tarife sığmıyan ziyandan dolayı en derin taziyelerimizi sunarız.

Kederlerimizin tesellisini ancak ve ancak onun büyük eserine bağlılıkta ve aziz vatanımızın hizmetinde ararız.

Şurasını da her şeyden evel beyan etmeliyiz ki ölmez olan onun büyük eseri Cömhuriyet Türkiye'sidir.

Hükümetimiz içinde bulunduğumuz bu mühim anda bugüne kadar olduğu gibi dikkatle vazife başında

Müesses olan nizamı ve vaziyeti idame hususunu da büyük türk milletinin hükümetiyle tek vücut olarak tayit ve temin edeceğine şüphe yoktur.

Teşkilâtı Esasiye kanununun otuz üçüncü maddesi mucibince Büyük Millet Meclisi Reisi Abdülhalik Renda, Reisicumhur vekâleti vazifesini derubte etmişlerdir.

Gene Teşkilâtı Esasiye kanununun otuz dördüncü maddesi mucibince Büyük Millet Meclisi derhal yeni Reisicumhuru intihap edecektir.

Türkiye'nin en büyük maksamına Teşkilâtı Esasiye kanununa göre geçecek olan zatın etrafında hükümetiyle, şanlı ordusuyla ve bütön kudret ve kuvetiyle Türk milleti sarsılmaz bir varlık olarak toplanacak ve yükselmesinde devam edecektir.

Bugün ayrılığına ağladığımız Büyük Şefimiz Atatürk, her vakt türk milletine güvendi. eserlerini bu güvenle yaptı, idamesi esbabını da istikmal ederek (Artanı sayfa 2 sütun 1 de)